Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 23 сентябрь
ЯКШАНБА
№ 218 (5.011).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

Шеробод районидаги «Октябрь 60 йиллиги» давлат хўжалиги далаларида пахта йиғим-терими уюшқоқлик билан олиб борилмоқда. Меҳнат аҳли гектаридан 35 центнердан хирмон кўтаришга аҳд этган. Ялпи ҳосилнинг 85 фоизи машиналар ёрдамида йиғиштириб олинади. Шу мақсадда 85 та агрегат юқори унум билан ишлаяпти. Ғолиб механизаторлар ҳам моддий, ҳам маънавий рағбатлантирилмоқда. Бу ҳол суръатни ошириш имконини бераётир.

СУРАТЛАРДА: 1. Бош агроном Холназар Бодиев (ўртада) дала гвардиячилари билан суҳбатлашмоқда. 2. Пешқадам суворий Рўзи Муродов ҳар куни бункердан 10 тонна оқ олтин тўкмоқда.

И. ХЎЖАЕВ олган суратлар.

(ЎзТАГ).

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ СИЁСИЙ БЮРОСИДА

Ислоҳотга партиявий мадад

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг 20 сентябрь куни бўлган навбатдаги мажлисида КПСС Марказий Комитети пленумига тайёргарлик доирасида мамлакатдаги аҳвол ва иқтисодиётни бозор муносабатларига ўтказиш билан боғлиқ бўлган партия ташкилотларининг вазифалари муҳокама қилинди. Унда Сиёсий бюро аъзолари, иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари Марказий Комитетларининг биринчи котиблари, КПСС Марказий Комитетининг котиблари, олимлар ва мутахассислар, давлат ва жамоат арбоблари қатнашдилар. Мажлисни КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев бошқарди.

Мажлис қатнашчилари мамлакат муҳим қарорлар қабул қилиш арафасида турганлигини таъкидладилар. Мамлакат Олий Совети жумҳуриятлар иштирокида, кенг жамоатчилик фикрига таяниб, иқтисодиётда туб ўзгартишлар системасини ишлаб чиқмоқда. Уларни рўёбга чиқариш учун, деб таъкидланди мажлисда, мамлакатдаги аҳволни барқарорлаштириш, ижтимоий тотувлик муҳитини қарор топтириш талаб этилади, бунда коммунистлар жуда катта ишларни бажаришлари мумкин ва шундай қилишлари керак.

Марказдаги ва жойлардаги аҳволни ўнглаш, танглик ҳолатларини бартараф этишда раҳбариятнинг куч-ғайратини янада кўпроқ жипслаштириш зарурлиги биринчи галдаги вазифа сифатида айтилди. Бугунги кунда аҳволни барқарорлаштириш тадбирларида, интизом ва тартибни мустаҳкамлашда, ишлаб чиқариш маромини изга солишда, ўзаро манфаатли хўжалик алоқаларини йўлга қўйишда фаол иштирок этиш партия ташкилотларининг ҳам муҳим вазифаси ҳисобланади. Ислоҳотнинг ўзи уларнинг фаол амалий қўллаб-қувватлашларига муҳтождир.

Партия XXVIII съездида иқтисодиётда бозор муносабатларини жорий этишни ёқлаб, тарихий йўл танланди. Бозор муносабатларисиз, бугунги кунда иқтисодиётнинг самарадорлигини ошириб бўлмайди. Айни вақтда КПСС меҳнаткаш инсонга ижтимоий кафолатлар берилишини, ўзимиз танлаган социалистик йўлни ҳимоя қилмоқда ва бундан кейин ҳам ҳимоя қилаверади.

Кенг меҳнаткашлар оммасида ислоҳотга ишонч муҳитини қандай вужудга келтириш, уни муваффақиятли амалга оширишда фаол ва истеъдодли халқимиздаги мавжуд барча имкониятларни ишга солиш учун нима қилиш керак? Сиёсий бюро мажлисида бўлган батафсил, ҳар томонлама, принципиал таҳлил, мунозаранинг асосий мақсади шундан иборат бўлиб, аввалги мажлисдаги муҳокаманинг мантиқий давомига айланди.

Кўпчиликнинг умумлаштирилган фикр-мулоҳазалари, хулосалари, баҳолари ҳамда таклифларини Сиёсий бюронинг нуқтаи назари сифатида Марказий Комитетнинг бўлажак пленумига киритиш мақсадга мувофиқ деб топилди. Пленум чақириладиган сана ҳам аниқланди: у 1990 йилнинг 8 октябрида бўлади.

ИККИНЧИ ДОВОН САРИ

Жумҳурият Статистика давлат комитетининг хабари Ўзбекистоннинг бутун аҳолисини қувонтиради: 22 сентябргача давлат хирмонига бир миллион тоннадан кўпроқ пахта топширилди.

Пахтакорлар ҳосилни илгари ҳеч қачон бундай тез суръатлар билан йиғиб-териб олмаган эдилар. Бу йилги ғоят қулай об-ҳаво шароити таъсир қилди, албатта. Лекин об-ҳаво бундан ҳам қулайроқ келган йилларда ҳосилни йиғиб-териб олиш қийин бўлганини, узоқ давом этганини, пахтанинг анчагина қисми нобуд бўлганини кўрганмиз.

Хўш, гап нимада? Гап шундаки, ҳозир пахтакорларнинг ишини бошқаришнинг буйруқбозлик усуллари ўрнига янги иқтисодий усуллар жорий этилган, улар ўзларини чинакам хўжайин деб ҳис эта бошладилар.

Ижара, оила ва бригада пудрати ҳозирги қишлоқ қиёфасини ўзгартириб юборди. «Юқоридан» кўрсатма билан ишлашга ўрганиб қолган заҳматкаш, ёлланма ходимлар эмас, балки ўз қадрини биладиган ташаббускор ва мустақил кишилар яқин-яқинларгача биз орзу ҳам қилмаган ишларни рўёбга чиқардилар.

Теримчилар ҳамда «зангори кема» механик-ҳайдовчилари меҳнатига ҳақ тўлашнинг яна оширилганлиги терим суръатига ижобий таъсир қилди. Жумҳурият ҳукуматининг қарорига биноан теримчиларнинг қўлда терган ҳар бир килограмм пахтасига 25 тийиндан, механизаторларга машинада терилган ҳар бир тонна пахта учун 10 сўмдан тўланмоқда. Юзлаб плакатлар ва шиорларга, даъватлар ҳамда дўқ-пўписаларга қараганда моддий омиллар яхшироқ иш бермоқда.

Хоразм, Фарғона, Сурхондарё, Андижон ва бошқа бир қанча вилоятларнинг, Қорақалпоғистон АССРнинг пахтакорлари дастлабки муваффақиятга катта ҳисса қўшдилар. Улар об-ҳавонинг қулай келаётганлигидан фойдаланиб, ҳар куни йиллик топшириқнинг 3—4 фоизи миқдорида пахта тайёрламоқдалар.

Дастлабки миллион тонна жуда қисқа муддатда териб олинди. Энди терим суръати тағин ҳам ошиши мумкин. Чунки пахта териш машиналари оммавий равишда иш бошламоқда.

Бу йил жумҳурият пахтакорлари беш миллион тонна пахтани териб олиш учун барча имкониятга эгадирлар. Унинг кўп қисмини юқори навларга топшириш мумкин. Бу эса пахтакорларга катта даромад келтиради, натижада Ўзбекистон бутун аҳолисининг турмуш шароити яхшиланади, колхозлар ва совхозлар посёлкалари чирой очади.

(ЎзТАГ).

ВАЪДАГА ВАФО

ВОБКЕНТ: Район партия комитетининг котиби Н. РАСУЛОВ телефон орқали хабар қилади:

Олтин куз бободеҳқонни синовдан ўтказмоқда. Йил бўйи қилинган меҳнат маҳсули барака тарозусида тортилаяпти. Ўзбекистон ССР Министрлар Кенгашининг пахтага қўшимча ҳақ тўлаш тўғрисидаги қарори барча қатори вобкентлик заршуносларни ҳам олға руҳлантираётир. Улар қуёшли кунларни ғанимат билиб, терим суръатига суръат қўшишаяпти.

Буни Қоровулбозор массивида ташкил этилган «2-Кўриқ» совхози мисолида ҳам кўриш мумкин. Хўжалик деҳқонлари табиат қийинчиликларини матонат билан енгиб, мураккаб чўл шароитида баракали ҳосил етиштирдилар. Айни кунда уни йиғиб-териб олиш қизғин. Ўзаро беллашувда — Раҳмат Ҳусенов бошлиқ бригада жамоаси карвонбоши. Аҳиллик ва уюшқоқликда ҳикмат кўп. Чўлқуварларнинг омади келди: улар Ватан хирмонига 220 тонна дурдона етказиб бериб, йиллик маррани районда биринчи бўлиб эгалладилар. Ҳосилнинг ҳаммаси машиналар ёрдамида йиғиштириб олинди. Мавжуд 100 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 22 центнердан оқ олтин етиштирилди. Б. Ёров, Қ. Ҳусенов, Ҳ. Собиров каби дала суворийлари зангори кемаларини шитоб билан бошқариб, бригада ғалабасига салмоқли ҳисса қўшдилар.

Режа уддаланган бўлса-да, терим суръати бўшаштирилгани йўқ. Аҳдида устивор чўлқуварлар ялпи хирмонни 300 тоннага етказиш учун изчил кураш олиб боришаяпти.

Хўжаликда илғорлар сафи кенг. Уларнинг куч-ғайрати, ҳиммати билан ҳар куни 4—5 фоиз миқдорида пахта тайёрланаяпти. Мавсумга пухта ҳозирлик кўрилганлиги, деҳқон меҳнати моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантирилаётганлиги, машиналар кучидан унумли фойдаланиш туфайли терим суръати ошиб бораяпти. Бу йил совхозда 3545 тонна кўриқ дурдонаси етиштириш мажбурияти қабул қилинган.

«Қишлоқ ҳақиқати»га обуна қандай бораяпти?

Рўзномамизнинг 1990 йил 15 сентябрь сонида босилган «Пахтакор садоқати» сарлавҳали мақолада Ҳазорасп районидаги «Партия XXI съезди» жамоа хўжалиги бошқаруви партия, меҳнат ва уруш ветеранларига «Қишлоқ ҳақиқати»га обуна бўлиш учун 870 сўм пул ажратганлигини маълум қилган эдик. Хоразмликларнинг бу ташаббуси жумҳуриятимизнинг бошқа вилоятларидаги хўжаликлар томонидан ҳам қўллаб-қувватланмоқда. Сирдарё, Қашқадарё, Наманган, Жиззах вилоятларидан олинган хушхабарлар ана шундан далолат беради.

Бугун Фарғонадан олинган хабарларни эътиборларингизга ҳавола этамиз.

ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАЙМИЗ

Бугунги кунда ҳаётимизни матбуотсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Нуқсонларни фош этишда, долзарб муаммоларни кўтариб чиқишда бошқа рўзномалар қатори «Қишлоқ ҳақиқати» ҳам дадиллик кўрсатмоқда. Бизнинг жамоа хўжалигимиз меҳнаткашларининг аксарияти «Қишлоқ ҳақиқати» рўзномасининг доимий муштарийларидир.

Ҳазорасп районидаги «Партия XXI съезди» жамоа хўжалиги бошқарувининг ташаббусини ўқигандан сўнг биз уни қўллаб-қувватлашни лозим топдик. Ишлаб чиқариш илғорлари, меҳнат ветеранлари, коммунистлар иштирокида хўжалик бошқаруви ва партия комитетининг қўшма йиғилишини ўтказиб 30 нафар кишини «Қишлоқ ҳақиқати» рўзномасига бепул обуна қилдик. Умарали Солиев, Мақсуда Сиддиқова, Абдуқодир Абдуолимов кабилар ана шулар жумласидандир.

А. ШАЙДИЛЛАЕВ,
Қува районидаги Калинин номли жамоа хўжалиги бошқаруви раиси.

ОДИЛ СЎЗ—ЖОН ОЗИҒИ

Ҳурматли «Қишлоқ ҳақиқати» таҳририяти! Бизнинг хўжалигимиз меҳнаткашлари рўзномангиз саҳифаларида босилаётган ҳуқуқ-тартибот мавзуига бағишланган мақолаларни катта қизиқиш билан ўқишади. Қанчадан-қанча ноҳақ жабрланган, йиллаб азоб чеккан кишиларни рўзномангиз ўз паноҳига олиб, уларни саҳифасида оқлаб чиқди. Бу хайрли ишни келгуси йилда ҳам давом эттирсангизлар. Қолаверса, қишлоқларимиздаги колхозчиларнинг турмуш тарзи, маданий-маиший шароитларини одил таҳлил этувчи материаллар изчил бериб борилса.

Яқинда хўжалик бошқаруви ва партия комитетининг қўшма йиғилишини ўтказиб, «Қишлоқ ҳақиқати» рўзномасига партия ва меҳнат ветеранларидан 20 кишини бепул обуна қилишга қарор қабул қилдик. Севимли газетамизга обуна давом этаяпти.

А. АБДУМАЛИКОВ,
Қува районидаги «Ленинизм» жамоа хўжалиги партия ташкилоти секретари.

ТАҲРИРИЯТДАН: рўзномамизга ҳар куни ана шу мазмунда ўнлаб телеграммалар келмоқда. Биз уларни имконият борича саҳифаларда бериб боришга ҳаракат қиламиз. Шу билан бир қаторда рўзномамиз ҳақида қайғураётган, уни қўллаб-қувватлаётган барча муштарийларимизга самимий миннатдорчилигимизни билдирамиз.

СССР Олий Совети сессиясида

ФАВҚУЛОДДА ҲОЛАТ, КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ЧОРАЛАР

Мамлакат Олий Совети аъзоларининг умумий фикрига кўра парламентимиз бу қадар тиғиз иш ҳафтасини ҳали бошидан кечирмаган эди. Икки ҳафтадан буён тўртинчи сессия ялпи мажлисларининг рўзномасида, комитетлар ва комиссияларда халқ хўжалигини барқарорлаштиришга доир кечиктириб бўлмайдиган чоралар тўғрисидаги масала турибди, мамлакат бозор муносабатларига бориши лозим бўлган йўл муҳокама қилинмоқда. Шу кунларда депутатлар билан биргаликда олимлар, мустақил экспертлар, амалиётчи мутахассислар қизғин меҳнат қилдилар. Олий Совет аъзолари бўлажак қайта қуриш учун ғоят муҳим мунозарага дастлабки якун чиқариш учун 21 сентябрь куни яна ялпи мажлисга тўпландилар.

СССР Олий Советининг раиси А. И. Лукьянов бу гал ҳам депутатларнинг деярли тўла таркибига қўшимча равишда сессия ишида Олий Совет аъзоси бўлмаган 125 нафар СССР халқ депутати қатнашаётганлигини айтди. СССР Президенти ва СССР Министрлар Кенгашининг раиси, СССР Президентлик Кенгаши ва ҳукумати аъзолари залда ҳозир бўлганлар.

Президент тақдим этган дастур лойиҳасига дастлабки баҳо беришни тугаллаган парламент доимий ишчи органлари нима дер экан? Биринчи сўз барча бошқа комитетлар ва комиссиялар ишини мувофиқлаштириб турган иқтисодий ислоҳот комитетига берилади. Комитет раиси депутат В. М. Вологжин гапни хусусий жиҳатлардан эмас, балки аслида хулосадан бошлади. Комитетлар ва комиссияларнинг кўпчилиги, деди у, тақдим этилган лойиҳа дастурга асос сифатида қабул қилиниши мумкин, лекин уни ҳукумат дастурининг бир қанча қоидалари билан тўлдириш лозим, деб ҳисобламоқдалар.

Бошқа комитетлар ва комиссияларнинг раҳбарлари Н. Н. Гриценко, В. Г. Кучеренко, Ю. В. Голик, Ю. К. Шарипов ва бошқалар тақдим этган хулосада дастурнинг кўпгина бўлимлари аниқ-равшан таҳлил қилиб берилган ва унда юқоридаги фикр мавжуд.

Сўнгра бошланган мунозарада СССР Министрлар Кенгашининг раиси Н. И. Рижков сўз олади. Ишчи комиссияларнинг маърузалари, деди у, ишчи органларда аслида икки дастур — Президент таклиф этган дастур билан бизнинг дастуримиз — ҳукумат дастури муҳокама қилинганидан далолат бермоқда. Уларнинг ўхшаш томонлари кўп, деб таъкидлади у, шу сабабли биз ҳаммамиз ҳозир умумий тил топишимиз керак. Шу муносабат билан Н. И. Рижков Олий Совет бугун қабул қилишни режалаштираётган қарор лойиҳасига бир қанча аниқ таклифлар киритди. Биринчидан, деб таъкидлади у, икки лойиҳа, шунингдек комитетлар ва комиссияларнинг мулоҳазалари ва таклифлари асосида дастурни тайёрлашни тағин давом эттириш керак. Ягона дастурни узил-кесил ишлаб чиқишни олимларга, лойиҳа муаллифларига эмас, балки СССР Министрлар Кенгаши билан биргаликда Олий Советнинг комитетларига топширишни Н. И. Рижков мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблайди.

СССР Министрлар Кенгаши раисининг Олий Совет қарори лойиҳасига учинчи таклифи халқ хўжалигининг 1991 йилги ишга тайёргарлигида юз берган оғир вазият билан боғлиқдир. Н. И. Рижковнинг гапларига қараганда, бу соҳадаги аҳволни шошилинч равишда ўнглаб олиш керак. Шу муносабат билан у Олий Совет қарорининг махсус бандини қабул қилиш зарур, деб ҳисоблайди. Унинг фикрича, яқин муддатда ҳозиргача қабул қилинган қонунларни, Президент фармонларини, шунингдек Министрлар Кенгашининг фармойишларини тафтиш қилишга мутлақо йўл қўйиш мумкин эмас.

Мазкур масала юзасидан музокаралар тугагандан кейин М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

ҚАЙТА ҚУРИШ УЧУН КУРАШ

СССР Олий Советининг сессиясида М. С. Горбачев нутқи

Олий Совет комитетларидаги ва ялпи мажлисларидаги мунозара жамиятимиздаги ақл-заковатнинг ҳолатини ҳам, халқнинг ташвишини ҳам аниқ-равшан ифодалайди, деб ўйлайман. Бу нарса ҳақиқий вазиятдан — ҳам сиёсий, ҳам ижтимоий-иқтисодий вазиятдан, шунингдек бозор нималигини, унга қандай қилиб бориш мумкинлиги ва у ҳар бир киши учун, ҳар бир оила учун ва умуман бутун мамлакат учун нимани билдиришини турлича тушунишдан келиб чиқади. Шу сабабли мен барча ҳаяжонли таққослар ва ўхшатишларни бир чеккага қўйиб, бу мунозарани сиёсий ҳодиса сифатида идрок этаман. Ҳа, сессия — бениҳоя масъулиятли анжуман. Бу ерда бир сўз — танлаб олиш сўзи ўринлидир, биз бу сўзни тобора камроқ ишлатадиган бўлиб қолдик. Биз жамиятимизни ва унинг кейинги ҳамма ҳолатларини белгилаб берувчи асосий соҳасини — бутун турмуш тарзини ҳам қандай қилиб ислоҳ этамиз, иттифоқимиз қандай бўлади, ахлоқ қандай бўлади, инсоний муносабатларнинг бутун мажмуи қандай бўлади, танлаб олишимиз керак. Шуни яна бир бор айтмоқчиман: мен ўртоқларнинг нутқларини жуда эътибор бериб тингладим ва ҳар бир кишининг фикрини тушуниб олишга интилдим. Мунозара давомида вужудга келган таассуротлар билан ўртоқлашмоқчиман. Чамаси, баъзи кишиларга туб иқтисодий ислоҳот ёқмаяпти, улар ислоҳотни мақбул кўрмаяптилар. Эҳтимол, улар ҳақиқий аҳволни ҳам ёқтирмайдилар, ҳатто ҳозир одамлар ҳаракат қилинишини, вазият ўзгартирилишини кутиб турган жуда мураккаб бир шароитда шу пайтгача мавжуд бўлган аҳволни сақлаб қолиш кераклигини исботлаш учун усуллар, далиллар излашга тайёр бўлиб туришибди. Йўқ, биз тўғри йўлни танлаб олганимизга менинг ишончим комил.

Бошқалар бизда ҳали вақт кўп, гаплашиб, фикрлашиб олаверсак бўлади, синаб, тажриба қилиб, бундан нима чиқишига назар ташлаб тураверсак бўлади, деб ўйламоқдалар. Мана шу вақтнинг ўзи йўқ, ўртоқлар, бутун гап мана шунда! Иқтисодиётда, иттифоқда бузғунчилик жараёнлари давом этмоқда. Бизнинг зўр ғайрат билан қарорлар қабул қилишимизни, иш қилишимиз ва ҳаракат қилишимизни турмушнинг ўзи тақозо этмоқда. Ўртоқ Сухов менинг ёнимга келиб: Михаил Сергеевич, сизнинг нутқингиздан кейин менда одамлар сизнинг бирон нима қилишингизни талаб этмоқдалар, деган таассурот вужудга келди, деб ҳақ гапни айтди. Гўё кимдир одамларни мана шундай аҳволга тушириш учун бу дастурни атайлаб ишлаб чиққандек бўлиб кўринмоқда, гўё улар ҳамма нарсага, шу жумладан бозорга ҳам, бошқа ҳолатга ҳам тайёр, розидек. У сўзга чиққанда ҳам тахминан шу фикрни такрорлади. Биз ўртоқ Сухов билан доимо фикрлашиб турибмиз. Унинг нуқтаи назари турмушнинг ўзидан ва ишчи инсоннинг ақл-заковатидан келиб чиқяпти, энди унинг нуқтаи назари парламент мунозаралари тажрибаси билан яна ҳам сайқал топди. Бор гап шу. Бироқ, ўртоқлар, ҳақиқатдан ҳам вақтимиз йўқлигининг яна бир сабаби шуки, одамлар ҳозир қандай ҳолатда турганлигини ҳаммамиз кўриб турибмиз. Бу муаммони ҳал қилиш ва ҳар ҳолда, олға ҳаракат қилган ҳолда ҳал этиш керак.

Мен у дастурнинг ҳам, бу дастурнинг ҳам шаънига, бироқ айниқса Президент тақдим этган дастурнинг шаънига айтилган танқидий мулоҳазаларга қўшиламан. Бироқ — бу ерда мунозара бошланишидан аввал ҳам айтганимдек — башарти биз доимо мамлакатимизнинг хусусиятларини ҳис қилиб турмасак яхши бўлмайди. Бу хусусиятлар эса, ўртоқлар, жуда катта, жуда муҳим. Уларга шунчаки қўл силтаб бўлмайди. Биз бозор муносабатларига қай маънода, қайси жамиятда ўта бошлаганимизни доимо эътиборга олишимиз керак. Бу — мушкул аҳволдаги иқтисодиёт. Шу иқтисодиёт шароитида тузилмаларни ўзгартириш сиёсатини осонгина амалга ошириб бўладими, ахир? Масаланинг бир жиҳати — мана шу. Минтақаларимиз, жумҳуриятларимизнинг тараққиёт даражаси ҳар хиллиги мана шундай хусусият эмасми, ахир? Хусусият. Йиғилиб қолган иқтисодий муаммоларчи? Улар ҳақиқатда мавжуд-ку. Одамлар бозор иқтисодиётига ўтишни, мана шу жуда муҳим бурилишни муҳокама қилганларида, хўш, ўтиш вақтида бу муаммолар қандай ҳал этилади, ундан кейин нима бўлади? — деб сўрамоқдалар. Буни ҳам эътиборга олиш керак.

Ниҳоят, хусусий мулкчиликни олайлик. Биз хусусий мулкчилик сўзини тилга олишимиз биланоқ: дарҳол мулкдорни кўпайтирмоқчимисиз, бу капитализм-ку, деган гапни эшитамиз. Менинг назаримда, ҳамма қабул этган тушунчадаги хусусий мулкчилик — мулкдорни алмаштиришдир. Бизнинг иқтисодиётимиз шароитида бунинг маъноси шуки, биз мулкдорлик ҳуқуқини давлатдан жамоаларга, халққа, айрим фуқароларга олиб берамиз. Ҳозир мен ўртоқ Бунич билан баҳслашмоқчи эмасман. Аксинча, мен у айтган гапларнинг кўпига қўшиламан: Дастур бу масалани ҳали узил-кесил очиб бермайди. Мен давлат мулкини коллективларга ва айрим кишиларга қандай қилиб олиб бериш, мулкка эгалик қилиш ҳуқуқини, масалан, сотиб олиш ва шу каби усуллар орқали топшириш воситасини назарда тутаяпман. Бироқ, менинг назаримда, ялпи давлат мулки энди ўз мулкдорини топиши ва шу мулкдорда меҳнат қилишга, самарали фойдаланишга, даромад олишга интилиш, қизиқиш уйғотиши керак. Мана шундай қилишимиз керак, ахир. Давлатимизнинг тарихи ва анъаналарига биноан давлат мулкини жамоа ва айрим кишилар мулкига қандай қилиб аниқ-равшан айлантиришни белгилаб олишимиз жуда муҳимдир. Бинобарин, бизнинг вазифамиз — давлат мулкини тугатишдан иборат эмас, балки мулкнинг ёппасига эгасизланишига барҳам беришдан иборат, бундай эгасизлантириш эса инсонни мулкдан ажратиб қўйди, бегоналаштирди ва унинг ишлашга қизиқишини йўқотди. Бу ҳам бизнинг нуқтаи назаримиз, бу ҳам бизнинг хусусиятимиздир.

Модомики шундай экан, қуйидагиларни айтишим керак; сизлар Олий Советнинг яна ўттизта мажлисини ўтказинглар, барибир ҳамма икир-чикирларни ёзиб чиқа олмайсизлар ва ҳамма саволларга жавоб бера олмайсизлар. Умумий қоидалар, қандайдир муштарак концепция, муштарак ёндашувлар асосидаги ҳаракат тажрибаси бунга жавоб беради. Яна бир гапни айтиб ўтмоқчиман. Кимдир, эҳтимол, Президент тақдим этган нусха — энг яхши дастур, у билан ишлаш осонроқ бўлади, ҳукумат дастури-чи, эҳтимол, у пухтароқдир? — деб ўйлаши мумкин. Бироқ, бу нусхаларни баҳолашнинг мана шундай мезонлари бу ўринда тўғри келмайди. Келинглар, ўзимизни ҳам алдамайлик, бизга, мана шу Олий Советга, мана шу ҳукуматга, мана шу маъмуриятга ишонинглар, деб ўзимиз даъват қилаётган ва мана шу жуда қийин йўлни танлашда ва ҳал этишда бизни қўллаб-қувватлаган кишиларни ҳам алдамайлик. Бозор иқтисодиётига қийинчилик билан ўтилади, ишнинг миқёслари ва янгилиги шуни равшан кўрсатиб турибди. Бу қийин ишни камроқ камчиликлар билан ўтказиб олиш — бугунги бош вазифа. Бу гап одамларнинг

(Давоми 3-бетда).

ИНСОН ТАҚДИРИ ЭРМАК ЭМАС

Ендирбой ЮСУПОВ нима учун КПСС сафидан икки марта ўчирилиб, яна тикланди?

«Ленинизм» колхозида бўлиб одамлар билан фикрлашсангиз кўпчилик Ендирбой Юсупов ҳақида илиқ сўз айтади. Ерни эъзозлашни, мўл, арзон, сифатли ҳосил етиштириш сирларини яхши биладиган мутахассислардан бири, дейишади. У бундай таърифга осонликча эришмади. Ҳаётнинг аччиқ-чучугини тотди, меҳнатда тобланди. 8-синфни битиргач, Нукус қишлоқ хўжалиги техникумининг агрономия факультетига ўқишга кирди, уни имтиёзли диплом билан тамомлади. Меҳнат фаолиятини Қорақалпоғистон деҳқончилик илмий-текшириш институтида катта лаборантликдан бошлади. Олим, деҳқонларнинг дўсти З. Миниаҳмедовдан сабоқ олди.

Изланувчан мутахассисни Ленинград қишлоқ хўжалиги институтининг қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти ва уни ташкил этиш бўлимига ўқишга юборишди. Хаш-паш дегунча талабалик йиллари ҳам ортда қолди. Ендирбой Юсупов қўлида диплом билан она қишлоғига қайтди. Чимбой районидаги «1 Май» давлат хўжалигида, кейинчалик Амударё районидаги «Ленинизм» колхозида бош агроном бўлиб ишлай бошлади. Бутун куч, билимини ишга солишга ҳаракат қилди. Бошқа мутахассислар қатори бош агрономнинг тадбиркорлиги туфайли хўжаликда пахта ҳосилдорлиги ошди, сифати яхшиланди. 30 гектарлик янги боғ яратилди.

Изланувчан мутахассис катта фойда келтириши мумкин эди. Шу боис 1970 йилда Амударё район қишлоқ хўжалиги бошқармасига бош агрономликка ўтказилди. Зиммадаги масъулият ҳиссини унутмади. Алмашлаб экишни жорий этиш, ички имкониятлардан унумли фойдаланиш ҳақида бош қотирди. 1976 йили оғир шароитли Максим Горький номли давлат хўжалигида фаолият юрита бошлади. Бош агрономдан ҳамма хурсанд эди. Бу ерда ҚҚАССРда биринчи бўлиб йирик биофабрика қурилди. Трихограмма, габробракон каби биологик ҳашаротлар етиштирилиб, бошқа хўжаликларга ҳам тарқатилди. Ерга бўлган муносабат ўзгарди. Қисқа вақт ичида пахта ҳосилдорлиги 3,5 минг тоннага кўпайди. Биринчи марта 30 тонна беда уруғи етиштирилди. Е. Юсупов коммунист, етакчи мутахассис сифатида иқтисодий билимларни кенг тарғиб қилди. Меҳнати муносиб тақдирланди. Кўксини Ҳурмат ордени, медаллар безади. Қорақалпоғистон АССР Олий Советининг фахрий ёрлиғини олди.

Ендирбой Юсуповга яна ишонч билдиришди. «Узсельхозхимия» Амударё район бирлашмасининг раиси этиб тайинланди. Эътиқодли, ҳар бир масалага давлат нуқтаи назаридан ёндашадиган мутахассислар, тажрибакорлар ёрдамига таянди. Ҳамжиҳатлик туфайли район ғўза ҳосилини зараркунандалардан ҳимоя қилишнинг биометодига тўла ўтди. Барча хўжаликларда биолабораториялар қурилди. 1984 йилда шу ерда Қорақалпоғистонда биринчи бўлиб 18 минг гектар пахтазор УДМ препарати билан ердан туриб дефолиация қилинди. Бу инсон саломатлигини асраш, атроф-муҳитни муҳофазасини таъминлаш борасида қўйилган хайрли қадам эди.

1985 йилда Е. Юсупов «Ленинизм» колхози бошқарувининг раиси этиб сайланди. Яна синов дамлари бошланди. У одатдагидек енг шимариб ишга киришди. Аммо олдинда оғир кунлар, машаққатли дамлар бор эди.

...Хўжаликда ҳаёт бир маромда борарди. Барча яратувчилик меҳнати билан банд. Кутилмаганда бош инженер, колхоз халқ назорати гуруҳининг раиси С. Матёқубов Қорақалпоғистон АССР халқ назорати комитетига унинг устидан шикоят хати ёзди. Таъкидлашича, бошқарув раиси ўз вазифасини суистеъмол қилиб, колхозчилар ва мутахассисларга (уларнинг аризаларига кўра) 17,3 минг сўм пул ажратган. Район агросаноат бирлашмасига ҳеч қандай ҳужжат расмийлаштирмай 1,5 тонна бензин ёнилғисини ўтказган, баъзи бригадаларга мўлжалдагидан ортиқ иш ҳақи ёздирган.

Ҳужжатларни синчиклаб ўрганиб меҳнатчилар, мутахассислар билан фикрлашганимиздан сўнг қуйидагилар маълум бўлди. Даромаднинг тайини бўлмагач одамлар қийналиб қолишган. Баъзилар шахсий уй қуриш, тўй, маъракаларини ўтказиш учун ёрдам сўраб, раисга ариза билан мурожаат қилишган. Е. Юсупов инсон омилига эътибор беришни ўзининг биринчи галдаги бурчи деб билиб, уларнинг илтимосини қондирди. Аммо шикоят хатида таъкидланганидек 17,3 минг сўм эмас, 8 минг сўм маблағ ажратилди. Унинг асосий қисми одамлар мушкулини осон қилишга сарфланган. Масалан, бош зоотехник Ю. Утеев 1.500 сўм қарз олиб, унга шахсий уй қуриш учун қурилиш материаллари харид қилган. Хўш, бунинг нимаси ёмон?!

Биз Е. Юсуповни камчиликсиз, бейаб бир паришта деб билишдан, ҳимоя қилишдан йироқмиз. Шубҳасиз, камчиликлари бор. Чунончи, РАПО учун ажратган 1,5 тонна бензин вақтида расмийлаштирилмаган. Шундай бўлсада, маълум муддат ўтгач РАПО раиси Р. Жуманов «Ленинизм» жамоа хўжалиги ҳисобига 225 сўм маблағ ўтказган.

Шикоят хати юзасидан текширув ўтказилганда «Узсельхозхимия» район бирлашмаси билан колхоз ўртасида тузилган шартномага асосан далага маҳаллий ўғит чиқарилаётганди. Иш якунланмай туриб ҳисоб-китоб қилинган. Шунда, раис баъзиларга мўлжалдагидан ортиқ ҳақ тўлаяпти, деган нотўғри хулосага келинган. Бир нарса аниқ: Ендирбой Юсупов жамоа хўжалигининг бирон тийинига хиёнат қилмаган. Фақат одамлар мушкулини осон қиламан, деб баъзида таваккал қилишгача борган. Мана шуларни ақл билан, раҳбарлар ва мутахассислар, коммунистларнинг фикр-мулоҳазаларини инобатга олган ҳолда жамоа ҳайъатига қўйиб одилона ҳал этиш лозим эди. Кейинги воқеалар эса ақл бовар қилмайдиган даражада тескари тус олди.

1985 йил май ойида «Ленинизм» колхози бошқарувининг раиси Е. Юсуповнинг фаолияти Қорақалпоғистон АССР халқ назорати комитети мажлиси муҳокамасига қўйилди. Юқорида таъкидланган шикоят хатидаги камчиликлар унга айблов сифатида муҳрланди. Ажабланарлиси шуки, мажлис қарори билан Е. Юсупов ўз вазифасидан бўшатилди. Ахир Қорақалпоғистон АССР халқ назорати комитети хўжалик раҳбарини бевосита ишдан олишга ҳақлими? Устига устак уч кундан сўнг «Советская Каракалпакия» газетасида «Ўжар», «Мансабини суиистеъмол қилган раис» ҳақида танқидий мақола босилди.

Воқеалар янада шиддатли тус олди. Бир ойдан сўнг «Ленинизм» колхози аъзоларининг умумий йиғилиши чақирилди. Унда Қорақалпоғистон АССР халқ назорати комитетининг (собиқ) раиси В. Кислов, Амударё район партия комитетининг биринчи котиби И. Қурбонов, район халқ назорати комитетининг раиси З. Маҳмудов ўртоқлар иштирок этдилар. Райкомнинг биринчи котиби сўз олиб, Қорақалпоғистон АССР халқ назорати комитетининг қарорига асосан Ендирбой Юсуповни ўз вазифасидан бўшатиш лозимлигини таъкидлади. Юқоридан туриб буйруқбозлик қилиш, одамлар фикри билан ҳисоблашмаслик кучли норозилик туғдирди. Йиғилишда сўз олган (16 киши) мутахассислар, бригада бошлиқлари, сувчилар, механизаторлар, партия, уруш ва меҳнат ветеранлари раис Ендирбой Юсупов жон койитиб ишлаётгани, меҳнат аҳлига ғамхўрликлар кўрсатаётгани, интизомни мустаҳкамлаш учун қатъий курашаётганини таъкидладилар. Бошқарув раисини ўз ўрнида қолдиришни қатъий талаб қилдилар. Айни пайтда шикоят хати ёзган С. Матёқубовнинг жиддий камчиликлари очиб ташланиб, уни ишдан бўшатиш ва колхоздан кўчириб юбориш керак, деган таклиф ўртага ташланди. Ўша йиғилиш ҳужжатидан айрим кишиларнинг дил сўзларини айнан келтирамиз.

4-бригада бошлиғи Ҳайитбой Жуманиёзов: — Е. Юсупов колхозга раис бўлганидан кейин кечани кеча, кундузни кундуз демай қаттиқ меҳнат қилди. Баъзиларнинг оромини бузди. Шу пайтгача раисимиз устидан бирорта оддий колхозчи шикоят қилгани йўқ. Бироқ виждонан ишлашга ўрганмаган бош инженер С. Матёқубов шикоят хати уюштирди. Ваҳоланки, ёғингарчилик бизни қаттиқ эзиб қўйган дамларда унинг ўзи ҳолимиздан хабар олмади. Иккита пахта териш машинасини ишлатмасдан ҳисобдан чиқариб юборди. Таклиф қиламан: бош инженер С. Матёқубов ўз вазифасидан бўшатилсин. Ендирбой Юсупов ҳақиқий коммунист, ҳалол раҳбар.

Қизил Ўзбекистон номли ўрта мактаб ўқитувчиси Соли Искандаров: — Қирқ йилдан буён ўқитувчиман. Ендирбой оға колхозга раис бўлгандан кейин аҳвол ўзгарди. Ерлар текисланди, коллекторлар қазилди, йўллар созланди. Мактабларга алоҳида эътибор берила бошланди. У ўз ўрнини топган раҳбар.

Йиғилишда колхозчилар Ўғилжон Собирова, Марям Отабоева, пенсионер Сафарбой Матқурбонов, бригада бошлиғи Ҳайтимбет Ҳабибуллаев, тракторчи Норбой Тожибоев ва бошқалар раисни ёқлаб гапирдилар.

Мингдан ортиқ колхозчи қатнашган йиғилишда коммунист Ендирбой Юсупов ўз вазифасида қолдирилсин, бош инженер С. Матёқубов ишдан бўшатилсин, деган якдил қарорга келинди.

Шундан сўнг биринчи котиб И. Қурбонов сўз олиб, Амударё район партия комитети йиғилиш қарорини қўллаб-қувватлайди, хўжалик бошқарувининг раиси ўз ўрнида қолдирилади, деб ҳаммани ишонтирди. Афсуски, райкомнинг биринчи котиби бу сўзларни одамларни лақиллатиш учун айтган экан. Кутилмаган воқеалар, адолатсизлик, иккиюзламачилик колхозчиларнинг баъзи партия ходимларидан кўнглини совутди, эътиқодини сусайтирди.

Бир неча кундан сўнг райкомнинг бюро мажлиси чақирилди. Унда «Ленинизм» жамоа хўжалиги бошқарувининг раиси Е. Юсуповнинг шахсий иши муҳокама қилинди. Раисни колхозчиларни ўзи томон оғдиришга ҳаракат қилганликда, молиявий интизомни бузганликда айблаб, КПСС сафидан чиқардилар. Инсон, коммунист тақдирини ҳал этишга шу қадар юзаки ёндашиладими? Бюро мажлисида КПСС Устави қоидаси қўпол равишда бузилди: хўжалик коммунистларининг фикри билан ҳисоблашилмади, бошланғич ташкилот четлаб ўтилди. Ўша куниёқ «Ленинизм» колхозида навбатдан ташқари партия йиғилиши чақирилди. Фирқа аъзолари Е. Юсуповнинг партия сафидан чиқарилишини адолатсизлик, деб баҳолаб, Қорақалпоғистон область партия комитетига мурожаат қилдилар. Бироқ сийқа услуб яна панд берди. Обком Амударё район партия комитети бюросининг қарорини тасдиқлади. «Ленинизм» жамоа хўжалиги бошқарувининг раислигига райкомнинг иккинчи котиблигига тасдиқланмаган А. Чориев тавсия этилганида Е. Юсуповни нима учун ишдан олиш керак бўлиб қолганлиги ойдинлашди.

Собиқ раис не-не оғир дамларни бошидан кечирмади. Ҳақиқат излаб юқори партия, совет, халқ назорати органларига қайта-қайта мурожаат қилди. Охир оқибат КПСС XXVII съезди президиумига хат йўллади. Фаолияти қайта чиғириқдан ўтказилгач, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг қарори билан КПСС сафига тикланди. Меҳнат ветерани С. Қаландаровнинг таъкидлашича, у партия билетини қўлига олар экан, кўзига суртганича ёш боладек ҳўнг-ҳўнг йиғлар, ўзини қўлга ололмасди...

Ҳаммаси ўрнига тушгандек эди. Бироқ беш ой саргардонликдан сўнг қадрли колхозида агроном-энтомолог вазифасида иш бошлаган Е. Юсупов яна бир ҳаёт зарбасига учради. Умрдоши, кўп ўтмай эса укаси вафот этди. Катта хонадон ҳувиллаб қолди. Дўстлари Тошкент Давлат университети ҳуқуқшунослик бўлимида ўқиётган ўғлини сиртқига ўтказиб, бағрига олиб келишни маслаҳат бердилар. Шу мақсадда раисга ариза бериб, уч кунга рухсат олди. Қайтиб келганида А. Чориев у ариза ёзганидан тониб, сабабсиз ишга келмагани учун вазифасидан бўшатишни талаб қилди. Эҳ, имонсизлар, ноинсофлар... Ўз мутахассисининг бошига оғир мусибат тушган бир пайтда уни қўллаб-қувватлаш, одамгарчилик қилиш ўрнига оёғидан чалиб ўтиришса. Қанча ғам-ташвишни, ноҳақликларни енгган Е. Юсуповга сўнггиси ортиқча бўлди. Асабийлашиб, тез-тез касалга чалинадиган бўлиб қолди. Сочлари сийраклашди, қадди букилди. Бу ҳам етмагандек ҳа деганда ишга жойлаша олмади. Ёрдам сўраб райкомга, обкомга мурожаат қилди. Мадад бўлмади. Бола-чақани боқиш, тирикчилик ўтказиш учун Туркманистон ССРга иш қидириб кетди. Яхшилар ёрдамида Ашхобод РАПОсига етакчи мутахассис вазифасига қабул қилинди. 30 кундан сўнг партия ҳисобидан чиқиш учун Амударё район партия комитетига мурожаат қилди.

— Хомтама бўлманг, бошланғич ташкилот билан алоқани узганингиз учун партиядан ўчирамиз, — дея дўқ уришди.

— Икки ойлик аъзолик бадалларини олдиндан тўлаганман, партиянинг обрўсига путур етказадиган ҳеч қандай гуноҳ қилганим йўқ. Партбилетни иккинчи марта сенларга бермайман. Уни ўзим билан гўримга олиб кетаман, — деди у титроқ овозда.

Тез орада Ашхобод район партия комитетига Амударё район партия комитетининг биринчи котиби Х. Саъдуллаев имзоси билан хат борди. Унда Е. Юсупов сиртдан КПСС сафидан чиқарилганлиги маълум қилинганди. Ажабо, ҳеч қандай чақириқ қоғози йўлламай туриб, коммунист тақдирини ҳал этиш наҳотки шунчалик осон бўлса?

Хўжаликда бўлганимизда ўзини Мадиёр Аллаёров деб таништирган киши жиғибийрон бўлиб шундай деди:

— Е. Юсупов учинчи партия билетини қўлига олгунича куйиб кетди. Баъзилар КПСС учун ғоят оғир дамларда сотқинлик қилаётган бир вақтда эътиқодли кишиларни зўрма-зўраки партиядан ўчириш кимга фойдаю кимга зиён?

Ҳа, энди масалани худди шу тахлитда қўйиш пайти келди. Хўш, ўз ўрнида яхшигина ишлаб турган, халқ ишига қайишаётган мутахассисга бунчалик зуғум ўтказганларнинг ўзлари кимлар? Райкомнинг биринчи котиби И. Қурбонов сўзи бошқаю дили бошқа бўлиб чиқди. Қинғир ишлари учун ишдан олиб ташланди. Унинг ўрнига тайинланган Х. Саъдуллаев эса қўшиб ёзиш, кўзбўямачилик билан шуғулланди. Охир оқибат унинг тақдири фожиа билан тугади. Е. Юсуповдан кейин «Ленинизм» колхози бошқарувининг раислигига райком томонидан тавсия этилган А. Чориев бир ярим йил ишламай назардан қолди. Ҳа, худди мана шундай кишилар партиянинг обрўсига путур етказдилар.

Ҳозирги кунда хўжаликка С. Матёқубов раислик қилаяпти. Муҳит издан чиққан, интизом бўшаштириб юборилган. Бир бирининг устидан ёз-ёз зўрайган. Комиссия устига комиссия ташриф буюраяпти. Натижа ҳам шунга яраша. Колхоз ўтган йили давлатга пахта топшириш йиллик планини бажармади. Аҳвол бу йил ҳам ўта ночор.

Сафаримиз сўнггида Амударё район партия комитетининг биринчи котиби Баҳром Жуманиёзович Жуманиёзов ҳузурида бўлдик.

— Ендирбой Юсупов чиндан ҳам яхши мутахассис, — деди у. — Ҳамиша ишнинг қаловини топа билади. Фақат бироз қизиққон. Унинг атрофидаги гап-сўзлар, ноҳақликлар барча учун сабоқдир. Ҳақиқат эгилади, аммо синмайди. Хўш, Е. Юсуповнинг бундан буёнги тақдири қандай кечади? Бу унинг ўзига, меҳнатига боғлиқ.

Мирғиёс ҚАЮМОВ.

ТАҲРИРИЯТДАН: ушбу мақола саҳифалланаётганда Ўзбекистон ССР Халқ назорати комитетидан қуйидаги мазмунда хат олинди. «Ленинизм» жамоа хўжалиги аъзоларининг умумий йиғилиши Қорақалпоғистон АССР Халқ назорати комитетининг Е. Юсуповни вазифасидан бўшатиш ҳақидаги қарорини нотўғри деб топган. Шундан сўнг Е. Юсупов СССР ва Ўзбекистон ССР Халқ назорати комитетларига адолат сўраб мурожаат қилган. Бироқ унинг масаласи қайта кўриб чиқилмаган.

Текширувда қуйидагилар маълум бўлди. Собиқ раис Е. Юсуповга бундан ўн йил аввалги (у бу даврда хўжаликда ишламаган) камчиликлар ҳам тиркалган. Меҳнатчиларга қарз беришда умумий қоидалардан оғишга йўл қўйилган бўлса-да, барча маблағни вақтида колхозга қайтариш чоралари кўрилган. 1985 йил 1 июнигача жамоа хўжалиги кассасига 11.585 сўм қайтарилган. Е. Юсуповга қўйилган баъзи айблар асосга эга эмас. Колхозчиларнинг фикр-мулоҳазалари ҳамда шикоят хати ёзган С. Матёқубов билан Е. Юсупов ўртасидаги носамимий муносабат сабаблари ҳисобга олинмаган.

«Ленинизм» жамоа хўжалиги бошқарувининг собиқ раиси Ендирбой Юсупов ишдан ҳақ ёки ноҳақ бўшатилганлиги ҳақидаги масала кўриб чиқилиши керак.

1974 йилнинг баҳори эди. Кўпчилик қатори Авлоқуловлар оиласи Яккабоғ районидан Нишон районидаги Сальвадор Альенде номли давлат хўжалигига кўчиб келди. Хонадон соҳиби Аҳмад бобо ишни чўлга кўчат экишдан бошлади. 40 гектар боғ барпо этди. Ниҳоллар вояга етиб ҳосилга кирган пайтда, 1980 йилда боғбон қазо қилди. Унинг юмушларини эндиликда фарзандлари давом эттиришаяпти. Р. Р. Шредер номли мева-сабзавотчилик техникумини тугаллаган Ҳамид боғдорчилик бригадасига етакчилик қилмоқда. Унга ука-сингиллари Фариза, Сора, Мўмин ва Тўланбой камарбаста. Миришкорлар жорий йилда 45 тонна ўрнига 60 тонна мева, 32 тонна ўрнига 45 тонна узум етиштириш йўлида астойдил ғайрат қилмоқдалар.

СУРАТДА: боғдорчилик бригадаси бошлиғи Ҳамид Авлоқулов олмаларни кўздан кечираяпти.

Ш. СУЛТОНОВ олган сурат.

ХУШХАБАРЛАР

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси «Қуёш физикаси» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг олимлари мева ва сабзавотларни қуритиш учун қуёш нуридан фойдаланишни таклиф қилдилар. Улар қуёш нурлари ёрдамида қоқи тайёрлайдиган тасмасимон қурилма ишлаб чиқдилар. Бу қурилма ичидаги ҳаво вақти-вақти билан алмаштирилиб турилади. Бундай усул қуритиш унумдорлигини тўрт баравар оширади. Қурилманинг яна бир афзаллиги шундан иборатки, уни тўғридан-тўғри сабзавот ва мевалар териладиган жойнинг ўзига ўрнатиш мумкин.

* * *

Фарғона политехника институтининг Қўқондаги уч йил муқаддам ёпиб қўйилган кечки умумий техника факультети яна очилди. Олти ўқув гуруҳининг ҳар бирига 25 нафардан талаба қабул қилиш режалаштирилмоқда. Бу гуруҳларда иқтисодчилар, бухгалтерлар, механик-инженерлар ва технологлар тайёрланади. Келаси ўқув йилидан бошлаб факультетда кундузги бўлим очилади.

* * *

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтининг олимлари универсал ҳисоблагич яратдилар. Унинг ёрдамида жуда катта ўрамдаги газлама ёки қоғоз миқдорини бехато ва тез ҳисоблаб чиқиш, симларнинг ёки бошқа материалларнинг узунлигини аниқ билиш мумкин. Программалаштириладиган импульсли ҳисоблагич ип ўрайдиган машинани ғалтак тўлганидан кейин ўзи тўхтата олади. Янги қурилма ҳозирнинг ўзидаёқ Тошкент тўқимачилик комбинатида ишлатилмоқда. Ускуна химия, кабель саноатларида, халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида кенг фойдаланиш учун ҳам мўлжаланган.

* * *

Андижон вилоятининг Ленинск шаҳридаги 280 ўринли янги болалар касалхонаси дастлабки беморларни қабул қилди. Шифохона турли касалликларни даволашга мўлжалланган. Уни «Андижоноблагпромстрой-1» трестининг жамоаси қуриб берди. Бу ерда кардиология, юқумли касалликлар, жарроҳлик, реанимация ва бошқа бўлимлар бор. Уларни жиҳозлаш учун иккита маҳаллий пахта заводи валюта ажратди.

* * *

Тошкент политехника институтининг олимлари лой ва саҳро қумидан қурилиш материали тайёрлашнинг тамомила янги технологиясини таклиф қилдилар. Муайян ҳарорат билан таъсир ўтказиш ёрдамида шу жўнгина компонентларни юқори сифатли силикат бетонга айлантириш мумкин. Кумоқ тупроқ билан соғ тупроқ ҳам унинг учун хом ашё бўлиб хизмат қилиши мумкин. Бундай тупроқ Ўзбекистонда истаганча топилади. Фақат Ангрен кўмир конининг ўзи Тошкент вилоятида ҳар йили уч миллион тонна шундай хом ашёни чиқариб ташлайди. Жиззах бинокорлик материаллари комбинати бир кубометри одатдагидан 4—5 сўм арзонроқ ва енгилроқ бўладиган янги бетон қоришмасини тайёрлашни ўзлаштириб олди. Бундай бетон тўсинлар, деворбоп плиталар ва девор панеллари ишлаб чиқариш учун мўлжалланган.

(ЎзТАГ).

Она-Ватан бўйлаб

НИЖНИЙ НОВГОРОД. Автомобиль заводида деҳқончилик-саноат комплекси ишлай бошлади. У корхона ёрдамчи хўжаликлар ва умумий овқатланиш бўлими негизида ташкил этилган бўлиб, хўжалик юритишнинг замонавий иқтисодий усуллари асосида ишчиларни озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилашга хизмат қилиши керак. Заводнинг янги бўлинмаси таркибига тўртта совхоз, чўчқачилик комплекси, балиқчилик хўжалиги, савдо маркази, сабзавот-мева ва чорвачилик маҳсулотларини, шунингдек ишлаб чиқариш чиқиндиларини қайта ишлаш цехлари кирган.

* * *

ЎРАТЕПА (Ленинобод вилояти). Ўратепа райони хўжаликлари узум жўнатишни бошладилар. «Ўратепа» ихтисослаштирилган совхозининг соҳибкорлари ўз маҳсулотларини биринчилардан бўлиб Иркутск, Красноярск ва Сибирдаги бошқа шаҳарларга юбордилар. Ҳозирнинг ўзида 1100 тонна мева жўнатилди, мавсум охиригача эса район хўжаликлари Бутуниттифоқ фондига жами етти минг тоннадан кўпроқ узум етказиб берадилар.

* * *

ЧЕБОКСАРИ. Чебоксарида очилган плакатлар Бутуниттифоқ кўргазмаси «Волга — Россия алами» деб номланди. Кўргазмада мамлакатнинг барча гўшаларидаги 160 нафар мўйқалам устасининг асарлари намойиш этилмоқда. Россиядаги асосий дарёнинг долзарб экологик муаммолари бу асарларнинг мавзуси бўлди. Кўпгина плакатлар кўҳна Волга ерларига, йўқолиб бораётган ўсимликлар, жониворлар, кичик дарёлар ва сув ҳавзаларига ёрдам беришга чақиради. Кўргазма бир ой мобайнида Чувашия бадиий музейи залларида намойиш этилади, кейин эса Волга бўйидаги бошқа шаҳарларга йўл олади. Ушбу асарларнинг бир қисми Чувашия пойтахтида қолади: Рассомлар ўз совғалари билан бу ерда мамлакатдаги дастлабки экология музейига асос солишга аҳд қилдилар.

* * *

АШХОБОД. «Озарбайжон гиламдўзлик ва халқ амалий санъати» кўргазмасининг экспонатлари ўзининг сержилолиги, ўзига хос нақшлари, нафис шакллари билан бу ерга келувчилар эътиборини жалб этмоқда. Кўргазма Туркманистон ССР давлат тарих-ўлкашунослик бирлашган музейи залларида очилди. Бу ерда XIX аср охирлари ва XX аср бошларида тайёрланган гиламлар, бадиий кашта ва ўйиб нақш туширилган буюмлар қўйилган. Озарбайжон гиламдўзлик ва халқ амалий санъати давлат музейи фондидаги асарлар жумҳуриятнинг бошқа шаҳарларида ҳам намойиш этилади. Гиламлари бутун жаҳонга машҳур туркман гиламдўзлари кўргазмага алоҳида қизиқиш билдирмоқдалар.

* * *

ТАЛЛИНН. Таллиндаги «Сакала» маданият марказида якшанба куни ишлайдиган чуваш мактаби очилди. Сўнгги рўйхатга олиш натижаларига кўра Эстонияда ҳозир чуваш миллатигав мансуб 1178 киши яшамоқда. Бу ерда чуваш маданияти жамияти муваффақиятли иш олиб бормоқда. Якшанба куни ишлайдиган мактабнинг асосий вазифаси фин-угор тармоғига мансуб бўлган Чувашия билан Эстония халқларининг тарихини, тилини ва маданиятини чуқур ўрганишдан, шунингдек икки халқ ҳамда икки жумҳурият ўртасидаги алоқаларини ривожлантиришдан иборатдир.

* * *

АРХАНГЕЛЬСК. КПСС вилоят комитетининг бюроси Архангельскда тўртта район комитетини қолдириб, шаҳар партия комитетини тугатишга қарор қилди. КПСС шаҳар комитетида турли лавозимларда ишлаётган барча 27 ходим қисқартирилиши керак. Шаҳар коммунистларининг таклифига биноан шундай қилинди.

* * *

МОСКВА. Машҳур «Заря» пойафзал бирлашмаси, шунингдек унинг фирма дўконлари ижарага ўтди. Хўжалик юритишнинг янги шакли пойафзалчиларга ҳам, харидорларга ҳам кўп афзалликлар бериши керак.

* * *

БЕЛГРАД. (Одесса вилояти). Маҳаллий деҳқончилик-саноат идоралари Украина жумҳурияти транспорт вазирлигидан бу ердаги автокорхонани сотиб олди. Унинг базасида боғлар, узумзорлар, сабзавот майдонларида етиштирилган ҳосилни мамлакат саноат марказларига ҳамда хорижий буюртмачиларга тезда етказиб бериш учун автотранспорт корхонасини ташкил этдилар. Қора денгиз бўйи далаларида етиштирилган мевалар ортилган дастлабки автомобиль карвонлари Москва, Нижний Новгород, Киевга, Чехословакияга йўл олди.

* * *

МИНСК. Касаба уюшмалари Болоруссия жумҳурият кенгашининг собиқ ишлаб чиқариш бўлимининг номи ўзгартирилиб, у меҳнаткашлар иқтисодий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўлимига айлантирилди. Мамлакат келажакда бозор иқтисодиётига ўтиши муносабати билан шу ўзгартириш қилинди. ВЦСПС билан бирга ўтказилган тадқиқотларга қараганда, ҳозир истеъмолчилар ҳалтасини» тўлдириш учун ойига тахминан 125 сўм керак бўлади. Касаба уюшмалари ана шу маълумотга асосланган ҳолда энг кам маош, пенсия ва кам таъминланган оилаларга тўловларни шу даражада белгилашни талаб қилмоқдалар.

ЧИНАКАМ МАДҲИЯ ЯРАТИЛСИН

21 сентябрь куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Олий Советининг маданият, фан, халқ таълими, маданий меросни асраш комитети билан миллатлараро муносабатлар, тил ва байналмилал тарбия масалалари комитетининг қўшма мажлиси бўлди.

Мажлисни миллатлараро муносабатлар, тил ва байналмилал тарбия масалалари комитетининг раиси П. Қодиров бошқариб борди.

Олий Совет комитетлари ҳузурида тузилган ишчи гуруҳлари Ўзбекистон ССРнинг янги давлат мадҳини яратиш конкурсига тушган 78 та назмий матнни беш ой давомида кўриб чиқди. Депутатлар тавсия этилган матнлар билан танишиб, уларни ҳар томонлама муҳокама қилдилар. Депутатлар, улардан бирортаси ҳам чинакам халқ мадҳияси талабларига тўла жавоб бермайди, улар бадиий жиҳатдан мукаммал эмас, деган хулосага келдилар. Янги мадҳия халқнинг руҳияти ва манфаатларини, жумҳурият мустақиллиги ғояларини акс эттириши керак деган истак билдирилди.

Мажлисда таклиф этилган матнларни йигирма кун давомида қайта кўриб чиқиш ва ўрганишга қарор қилинди. Мадҳиянинг узил-кесил вариантини Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдаги сессияси муҳокамасига тақдим этиш мақсадида янги мадҳия конкурсига тушган матнларни кўриб чиқиш учун октябрь ойининг ўрталарида яна тўпланишга аҳд қилинди.

(ЎзТАГ).

ВИЛОЯТ СОВЕТИНИНГ СЕССИЯСИ

ГУЛИСТОН. Бу ерда халқ депутатлари Сирдарё вилоят Советининг сессияси бўлди. Вилоят Советининг ижроия комитети ва вилоят хўжалик идоралари аҳолини 2000 йилгача уй-жой билан таъминлаш дастурини қандай амалга ошираётганликлари кўриб чиқилди.

Вилоят ижроия комитетининг раиси Б. М. Маҳмудов маъруза қилди.

ТЕРМИЗ. Халқ депутатлари Сурхондарё вилоят Советининг бўлиб ўтган сессиясида вилоятдаги ижтимоий-иқтисодий аҳвол ҳамда бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтиш учун зарур шарт-шароитларни яратиш чоралари муҳокама қилинди.

Вилоят ижроия комитетининг раиси Т. М. Менглиев маъруза қилди.

Депутатлар вилоятда қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш тўғрисидаги масалани кўриб чиқдилар. Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш вилоят бошқармасининг иши тўғрисидаги ҳисобот тингланди. Бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилди.

Сессияда халқ депутатлари Сурхондарё вилоят Советининг раиси, вилоят партия комитетининг биринчи котиби Х. Э. Бердиев нутқ сўзлади.

КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯ КЕНГАШИНИНГ МАЖЛИСИ

21 сентябрь куни Тошкентда Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси кенгашининг биринчи мажлиси бўлди. Мажлис қатнашчилари ана шу жамоат ташкилотининг устави ва дастури лойиҳаларини тайёрлайдиган комиссияни тасдиқладилар.

Касаба уюшмалари федерацияси кенгаши раисининг ўринбосарлари сайланди.

Мажлисда Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси кенгашининг раиси Б. А. Алламуродов нутқ сўзлади.

ҚАЙТА ҚУРИШ УЧУН КУРАШ

(Бошн. 1-бетда).

ҳаётий манфаатларига айниқса тааллуқлидир. Бу жараёнга жамиятнинг энг кенг табақаларини жалб қилиш, уларни имкони борича яхшироқ қатнаштириш, улар қийинчиликлар бўлишини англаган ҳолда бу ишга бош қўшишларига интилиш зарур. Бошқача қилиб айтганда, илк босқич — бозорга ўтиш босқичи керак. Бозорнинг ўзи беш-ўн йил мобайнида узил-кесил шаклланади. Аввал бозор пайдо бўлади, сўнгра у шаклланади. Бозорга ўтиш жараёни, бир томондан, эҳтимол тутилган хатоликлардан ҳимоя қиладиган, иккинчи томондан эса, ўтиш режимини таъминлайдиган воситаларни талаб қилади. Агар биз бозорга ўтишни чўзиб юборсак, буни укубатли жараён қилиб қўямиз. Ҳар ҳолда бозорга ўтиш жараёни юришиб кетиши, бозор воситалари ҳаракатта келиб, кенг ёйила бошлаши учун вақт керак.

Олий Совет жуда хилма-хил фикрларни ифодалаб, бозорга ўтиш билан боғлиқ бўлган масалалар мажмуини ҳар томонлама кўриб чиқди. Бироқ иш ҳали ниҳоясига етгани йўқ. Мунозарада ўтиш босқичидаги муаммоларни ҳал этишга ёндашувлар жуда ўхшашлиги ҳақли равишда таъкидланди. Шундай бўлса-да, биронта лойиҳа узил-кесил қабул этилиши мумкин эмас — мен сизларнинг фикрингизни шундай тушуняпман. Бу ҳам равшан. Биронта лойиҳа ҳам ўтмайди. Бу нима —фожиами? Йўқ. Менимча, муқобил лойиҳалар пайдо бўлганлиги, кўп миқдордаги ахборот борлиги, сизларнинг фикрингиз кўпгина нусхалар негизида вужудга келганлиги жуда соз, деб ўйлайман. Президент ва ҳукумат тақдим этган лойиҳалар, муқобил лойиҳа, шунингдек депутатлар ва комитетларнинг катта, муҳим таклифлари шундай фикрни юзага келтирди: Президент тақдим этган лойиҳани асос қилиб олиб, ягона лойиҳа тайёрланиши керак. Айни вақтда уни ҳукумат дастурида баён этилган таклифлар билан имкони борича бойитиш лозим. Кўп ўртоқлар шу ҳақда гапиришди.

Буларнинг ҳаммасини тўғри деб ҳисоблайман, ҳали биз жумҳуриятлардан кўп материал оламиз. Кеча жумҳуриятларнинг вакиллари Сиёсий бюронинг мажлисида эрталабдан то кеч соат 10 гача шу масала хусусида мунозара қилишди, ҳозир ҳамма шу масалага қизиқмоқда. Жумҳуриятларда давом этаётган жараёнларга қараганда, ҳали Олий Совет ихтиёрига жуда кўп муҳим қўшимчалар тушади. Демак, пировард натижада мана шуларнинг ҳаммаси ягона бир ҳужжатни ишлаб чиқиш ва тўғри йўлни танлаб олиш имконини беради.

Бироқ, ўртоқлар, лойиҳани қабул этишимизни кутиб турмай олға интилиш ва ҳаракат қилиш керак. Депутатлар бозорга ўтиш дастурини амалга оширишни кўп миллатли давлатимизнинг тақдири билан, унинг келажаги билан ҳақли равишда боғламоқдалар. Айниқса иттифоқ шартномаси муносабати билан биз шуни доимо эсда тутишимиз керак.

Дабдабали сўзлар айтиб хаёлотга берилиш — шу жараёнда қатнашганлар ранжимасинлар — умуман олганда кўп миллатли давлатимиздаги бундан буёнги ўзгартишлар жараёни учун қудратли омилдир. Бироқ, дабдабали сўзлар айтадиган вақт ўтди, ҳаёт давом этмоқда. Зеро мен бозорга ўтиш дастурини ишлаб чиқиш чоғида, бошқа масалаларни муҳокама қилиш вақтида шу нарса равшан бўлаётганини: одамлар ҳақиқий аҳволни пайқаб, биз мана шу вазиятдан қутулиб, олға ҳаракат қила олишимизни фаҳмлаётганликларини кўриб турибман. Бироқ иқтисодий жиҳатдан ҳам, сиёсий ва инсоний жиҳатдан ҳам бузғунчиликдан иборат бўлган ғояни ўртага ташлаётганлар ҳам бор. Мана, молдовалик дўстлар ўтиришибди, улардан баъзилари билан суҳбатлашганман. Сиёсатдаги хатолар, янглишишлар шунга олиб келдики, энди, умуман олганда, ихчамгина, жуда жўшқин, бирлашган ва ўзаро боғланган шу жумҳуриятнинг яхлитлиги хавф остида қолди.

Молдовада қабул этилган декларацияда Молдова Совет Иттифоқида қолиши ҳақида гапирилмаганлиги, балки ҳамдўстлик ёки шунга ўхшаш бирон-бир нарса ҳақида гапирилганлиги оқибатида, мана шунинг таъсирида бўшашувчанлик, ташвиш ва безовталикнинг кучайиши жараёни бошланди. Ўша пайтда мен Қримда эдим. Кўпдан-кўп телеграммалар олдим.

Мен сизларга ва бутун малакатга ишонч билан гапираяпман: Бу — ҳалокатли йўл бўлади. Лоақал мудофаамизни олиб кўринг, нима, биз ядро қуролига эга бўлган 15 та давлатни ҳосил қилишимиз керакми? Бу нарса бутун жаҳон ҳамжамиятининг этини жимирлаштириб юборади. Биз — жамиятимиз барча соҳаларини ўзгартиришнинг тўғри йўлидан боряпмиз. Бироқ шу ўзгаришларни қилган пайтда тузатиб бўлмайдиган хатога йўл қўйиб юбориладиган чегарани фаҳмлаб олмоқ керак. Мен яна бир бор қатъий қилиб айтаман: ҳа, мен иттифоқ тарафдориман. Бир-бири билан жуда чамбарчас боғланган, ҳамкорлик қиладиган, ўзларининг аниқ белгиланган ваколатларига эга бўлган, самарали ишловчи марказ ва жумҳуриятлар бўлган мустақил давлатлар иттифоқи тарафдориман. Ҳаддан ошиш йўли билан биз масаланинг ечимини топа олмаймиз.

Яна бир гап. Бозорга ўтиш жамиятдаги сиёсий барқарорлик билан, ҳокимият ва бошқарув органларининг фаолияти билан бевосита боғланган. Масалани мана шу тарзда қўйиш асосли деб ҳисоблаб келдим ва ҳозир ҳам шундай деб ҳисоблайман. Биз, ким томонидан бўлмасин, ҳокимият ва бошқарув системасини ағдар-тўнтар қилиш ғоясини қатъиян рад этишимиз керак, мен бундай ёндашувга қатъиян қаршиман. Бироқ ҳақиқий вазият — бозорга ўтиш ҳокимият ва бошқарув воситасига зарур тузатишлар киритишни долзарб масала қилиб қўймоқда. Бизда бу жараённи сиёсий маданият доирасида ўтказиб, ҳамма масалаларни масъулият билан ҳал қилиш учун барча воситалар мавжуд. Биз ҳамма нарсани ҳеч кечиктирмай пухта ўйлаб қиламиз. Буларнинг ҳаммасини ҳал этса бўлади. Ҳозир ислоҳотнинг фақат биринчи босқичида турибмиз, ҳал қилувчи босқичда эса бу ишни чуқурлаштиришимиз, жипслашишимизни хоҳлайман. Халқ айни мана шу ёндашувни қўллаб-қувватлайди, деб ўйлайман. Ҳали халқ биздан жамиятда, айниқса ижтимоий-иқтисодий соҳада барқарорлашув йўлида амалий ҳаракат қилишимизни кутиб турибди.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ВАЗИРЛАР КЕНГАШИДА

Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши жамоатчиликнинг ўзбек театр санъатининг атоқли арбоби, СССР халқ артисти Аброр Ҳидоятов хотирасини абадийлаштириш тўғрисидаги истакларини ҳисобга олиб ва у туғилган куннинг 90 йиллиги муносабати билан «Ёш гвардия» ўзбек драма театрига СССР халқ артисти Аброр Ҳидоятов номини бериш тўғрисида қарор қабул қилди. Энди бу театр Аброр Ҳидоятов номли ўзбек драма театри деб аталади.

* * *

Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши А. Н. Островский номли Тошкент давлат театр-рассомчилик институти профессор-ўқитувчилари, бадиий зиёлилар, жамоатчилик вакилларининг Ўзбекистон миллий санъатини ривожлантиришга катта ҳисса қўшган театр санъатининг атоқли арбоби Маннон Уйғур хотирасини абадийлаштириш тўғрисидаги истакларини эътиборга олиб, А. Н. Островский номли Тошкент давлат театр-рассомчилик институти номини ўзгартириш, уни Маннон Уйғур номли Тошкент давлат институти деб аташ тўғрисида қарор қабул қилди.

ИҚТИСОДИЁТ ЖАБҲАСИДА

ЯНГИ ҲОСИЛДАН ПАХТА ЁҒИ

Урганч ёғ-мой комбинатида 1990 йилда етиштирилган пахта чигитидан дастлабки туркум ёғ тайёрланди.

Корхона жамоаси мавсумга олдиндан тайёргарлик кўрди: ускуналар ремонт қилинди, сменалар мутахассислар билан тўлдирилди. Ёғ ишлаб чиқарувчилар асосий эътиборни маҳсулот сифатига қаратмоқдалар. Улар ҳар тонна чигитдан 190 килограммдан — нормада белгиланганидан 15 килограмм кўп тозаланган ёғ олишмоқда. Бир кеча-кундузда эса бу ерда 800 тонна чигит қайта ишланади.

Иш юритишнинг янги шакли ҳам жамоа ишининг бир маромда бориши учун омил бўлмоқда. Эндиликда комбинатнинг барча бўлинмалари хўжалик ҳисобига ўтган, меҳнат учун ҳақ пировард натижага қараб тўланмоқда. Ишчилар юқори сифат ва пландан ташқари тайёрланган маҳсилот учун катта пул мукофоти олишмоқда.

Урганч ёғ-мой комбинатининг жамоаси бу йил етиштирилган пахта ҳосилидан олинган 200 минг тоннадан кўпроқ чигитни қабул қилиш ва қайта ишлаш ниятида.

ШАҲРИСАБЗ «САЛЮТ»И

Жумҳурият маҳаллий саноат вазирлигининг Шаҳрисабз мебель фабрикасида «Салют» деб аталган ёшларнинг ашёлари ишлаб чиқарила бошланди. Бу ашёлар учта жавондан иборат. Нархи ҳам қиммат эмас, у шу жиҳати билан харидорларни ўзига жалб қилмоқда. Ёғочсозлик материаллари мунтазам равишда етказиб берилса, у ҳар йили бундай маҳсулотдан мингта тайёрлаши мумкин.

Яқин-яқингача Шаҳрисабз мебелчиларининг маҳсулоти жуда жўн, ҳунармандчилик ишлаб чиқариши даражасида эди. Корхона реконструкция қилинганидан кейин кўп нарса ўзгарди. Бу ерда Москва, Белоруссия ва Украина заводларида тайёрланган замонавий технология ускуналари ўрнатилди. Германия Федератив Жумҳуриятидан келтирилган дастгоҳлар ҳам бор. Ишлаб чиқаришни такомиллаштириш натижасида сайқал берилган мебелларни ҳам тайёрлаш учун имконият пайдо бўлди.

Маҳсулот хиллари кўпайтирилганлиги сабабли Шаҳрисабз мебелчиларининг маҳсулотига бўлган эҳтиёж кескин ортди. Илгари чорак миллион сўмлик буюртма олинган бўлса, ҳозир улар сони тўрт баравар кўпайиб кетди.

«ҚАЛИН ҚАТЛАМ» ЯНА ИШЛАЙ БОШЛАДИ

«Ангрен» кўмир кони яқинида жойлашган «Қалин қатлам»да қирқ йиллик танаффусдан кейин яна кўмир қазиб олина бошланди. Кўмирни бу ерда «Қизил қум» кончилик ширкати ходимлари қазиб олишмоқда.

Бу ерда кўмир сифатининг унча яхши эмаслиги ва шу жойдаги рельефнинг мураккаблиги туфайли 1950 йилда кўмир қазиб олиш ишлари тўхтатиб қўйилган эди. Чунки кўмир қатлами Новгарзонсой Оҳангаронга қуйиладиган жойда жойлашган. Лекин ҳар қалай мутахассисларнинг ҳисоб-китоблари «қалин қатлам»нинг қалинлиги 30 метрга етишини ҳамда у яна бир неча йиллар мобайнида камёб ёқилғи бера олишини кўрсатди. Кўмир сифатига келганда эса, у Ангренникидан деярли қолишмайди.

Кўмир кондан бетўхтов олиб кетиб турилиши учун бу ерда уч юз метрли кучли конвейерлар ўрнатилган. Сентябрь ойининг ўрталаридан бошлаб бу ердан қазиб олинган ёқилғи истеъмолчиларга мунтазам равишда юборилмоқда.

ТАВАККАЛЧИЛИК

Қаршидаги омонат банки ходимлари «таваккалчилик зонаси»га тушиб қолишди — бу ерда харидоргир моллар—холодильниклар, рангли телевизорлар, видеомагнитофонлар, кичик тракторлар сотиб олиш учун чиқарилган аниқ бир мақсадга мўлжалланган процентсиз давлат заёмлари облигацияларини сотиш барбод қилинмоқда.

Вилоят маркази аҳолиси фақат енгил автомашиналаргагина қизиқиш билдирди. Бундай заёмларни олишни истовчилардан банкка етти юз минг сўмдан кўпроқ пул тушди. Аҳолида пул жуда кўплаб ғамлаб қўйилганлигига қарамай, ўша омонат банкда 2 миллион сўмлик облигация сотилмай қолиб кетди.

Бунинг сабабларидан бири банк ходимларининг фаолиятсизлигидир. Улар реклама имкониятларидан фойдаланмадилар, шусиз ҳам ишлар юришиб кетади, деб ўйладилар. Ваҳоланки, бозор иқтисодиёти арафасида банк хизматчилари ташаббус кўрсатишлари кераклиги шундоққина кўриниб турибди. Боз устига бу амалга оширса арзийдиган иш: уч йилдан сўнг аҳолини тақчил маҳсулотлар билан таъминлашга кафолат берилади, заём сотишдан тушган пуллар халқ учул моллар ишлаб чиқарадиган корхоналарни ривожлантиришга сарфланади.

ТАНҚИС БЎЛМАЙ ҚОЛДИ

Пишиқ ғишт тайёрлаш учун мўлжалланган қурилмалар «Узсоюзкоопагрострой» бирлашмасида танқис бўлмай қолди.

«Узсоюзкоопагрострой» ишлаб чиқариш бирлашмасининг тажриба механика заводи бу техникани кўплаб ишлаб чиқаришни ўзлаштирди. Корхона жамоаси учун янги бу иш фойдали бўлиб чиқди. Заводга жуда кўплаб буюртмалар тушди. Бу эса бозор иқтисодиёти шароитида барқарор ишлашга кафолат беради. Корхона вакиллари қувватларни ошириш мақсадида чет эл фирмалари эгалари билан қўшма корхона барпо этиш тўғрисида музокаралар ўтказишди.

Янги маҳсулот тайёрлаш ўзлаштирилиши билан ишчиларнинг ўзларида ҳам меҳнатлари натижасидан манфаатдорлик ошди. 17 та комплекс бригада тўла хўжалик ҳисобида ишламоқда. Ўтган йили бу ерда бир қанча рационализаторлик таклифлари жорий этилди. Улар 50 минг сўмлик иқтисодий самара берди.

ЭҲМНИ... ИШГА ОЛИШДИ

Иккита электрон-ҳисоблаш машинасидан фойдаланиш натижасида илгари газламани бичишда банд бўлган ҳисобчи ходималар сонини икки баравар қисқартиришга имконият туғилди. Охунбобоев номли Қўқон тикувчилик фабрикасининг тайёрлов цехида ана шу машиналар ишга туширилди. Электрон-ҳисоблаш машиналари бундан ташқари ҳар йили 30 минг пагон метр турли газламаларни тежаб қолишга ёрдам беради, улардан эркакларнинг ўн тўрт минг дона хушбичим кўйлакларини тикиш мумкин.

Бундай «ақлли машиналарни» Тошкент политехника институтининг мутахассислари ўрнатиб, одамларни унда ишлашга ўргатишди. Электроникани ишлаб чиқаришга жорий этишга сарфланган барча харажатлар бир йил ичида қопланади.

Корхонада бу йил яна битта техника янгилиги жорий этилди: еттита цех ва хизмат хоналарига фабрика телевидениеси ўрнатилди, бу маъмуриятга тикувчиларнинг меҳнатини ташкил этишга тезроқ раҳбарлик қилиш, ишлаб чиқариш жараёнлари устидан назорат ўрнатиш ва унга тузатишлар киритиш имконини берди.

СУРЪАТНИ СУСАЙТИРМАЙ

Қоғоз танқислиги жумҳуриятда ўқувчилар учун дафтар ишлаб чиқарадиган ягона корхона — «Узбекмебель» территориал-ишлаб чиқариш бирлашмасининг Тошкентдаги қоғоз фабрикасини ҳам четлаб ўтмади. Лекин хом ашё етказиб беришдаги қийинчиликларга қарамай, қарийб 800 киши ишлайдиган фабрика қўйилган вазифаларни муваффақиятли уддаламоқда.

Саккиз ой якунларига кўра маҳсулот етказиб бериш ҳажми тўла бажарилди, пландан ташқари 10 дан зиёд номдаги 300 минг сўмликдан кўпроқ халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарилди. Жумҳурият савдо тармоғига қўшимча 4,4 миллион дона ўқувчилар дафтари етказиб берилди. Бу — чиқиндисиз технология жорий этилишининг натижасидир.

Фабрика ходимлари ишлаб чиқариш қувватларини ошириш учун қўшимча имкониятларни қидириб топишмоқда, келаси йил учун шартномалар тузиш юзасидан иш олиб боришмоқда.

ФОЙДА ҲИСОБИДАН

Ангрен керамика комбинати меҳнаткашлари эндиликда ишдан сўнг кимёвий тозалаш корхонасида, сартарошхона, омонат кассаларда навбатда туриш учун вақт сарфламайдиган бўлдилар. Корхона ҳудудида очилган маиший хизмат уйи меҳнаткашларга ўн хилдан кўпроқ йўналишда хизмат қилмоқда.

Ўзига хос услубда қурилган кенг ва ёруғ бинода кир ювадиган ва кимёвий йўл билан тезда тозалаб берадиган устахоналар ишлаб турибди, эркаклар ва хотин-қизларнинг сартарошхоналари, пойабзал ямаш устахоналари уларнинг хизматида. Бу ерда коммунал хизмат ҳақини ҳам тўлаш мумкин. Янги маиший хизмат уйининг қурилиши — комбинатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурининг асосий бандларидан биридир. Уни бунёд этишга 100 минг сўмга яқин пул сарфланди. Бу маблағ комбинат беш йиллик бошлангандан бери ишлаб топган фойдадан олинган.

ХАЛҚАРО ҲАЁТ

ВОҚЕАЛАР, ФАКТЛАР, ЯНГИЛИКЛАР

АҚШ БЎЙЛАБ САФАР

ВАШИНГТОН. Америка газеталари муҳаррирлари жамиятининг таклифига биноан Қўшма Штатларга борган СССР Журналистлар уюшмасининг делегацияси АҚШ пойтахти билан танишиб бўлиб, мамлакат бўйлаб сафарга чиқди. Делегацияга «Вечерняя Москва» газетасининг бош муҳаррири А. И. Лисин бошчилик қилмоқда. Делегация таркибида кўпгина совет жумҳуриятлари ва шаҳарларининг вакиллари бор.

Совет журналистлари Вашингтонда икки кун бўлган вақтларида АҚШ конгресси вакиллар палатасининг спикери Томас Фоли, Президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчиси ўринбосари Роберт Гейтс, федерал тергов бюросининг директори Уильям Сешен, Америка жамоатчилиги ва оммавий ахборот воситаларининг намояндалари билан суҳбатлар ўтказишди. Совет Иттифоқилик меҳмонлар «Вашингтон пост», «Вашингтон таймс», пойтахтдаги бошқа газета ва журналларнинг редакцияларида америкалик қаламкаш касбдошлари билан учрашдилар.

Делегация Даллас, Чикаго, Нью-Йоркка ҳам боради.

ЖУРНАЛИСТЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

БУХАРЕСТ. «Эркин матбуот хартияси» — Руминия Бош министри П. Романга унинг журналистлар билан учрашуви чоғида топширилган ҳужжат шундай номланган. Учрашувда бутун Руминия матбуоти касаба уюшмалари федерациясининг, Руминия журналистлари уюшмаси ва иттифоқининг вакиллари иштирок этишди.

Ҳужжатда матбуот ходимлари дуч келаётган айрим долзарб иқтисодий, ижтимоий ва маданий муаммоларни ҳал этиш йўллари таклиф қилинган. Руминия журналистлари давлат ахборот олиш ва тарқатиш эркинлигига, ҳар бир фуқаро румин жамияти турмушининг ҳар қандай масаласи юзасидан фикр билдириши ҳуқуқига кафолат бериши лозим деб ҳисобламоқдалар. Маъмурларнинг матбуот эркинлигини чеклаш юзасидан бирон-бир тадбир қабул қилишига йўл қўймаслик зарур, деб таъкидланади ҳужжатда.

Суҳбат чоғида Руминия янги конституцияси қабул қилингунга қадар «Эркин матбуот хартияси» оммавий ахборот воситалари фаолиятини тартибга солиб турувчи норматив ҳужжат бўлиб хизмат қила олади, деган фикр билдирилди. Ҳужжат қоидаларини мамлакатнинг бўлажак асосий қонунига қисман киритиш мумкин бўлур эди. Учрашув қатнашчилари мамлакатда мустақил радио ва телевизион студиялар ташкил қилиш тўғрисидаги масалани ҳам ўртага қўйдилар.

Мамлакат парламенти тақдим этилган ҳужжатни қабул қилмагани туфайли, у юридик мақомга эга бўлолмайди, деди Бош министр. Бироқ, ҳукумат ўзининг қонун чиқариш ташаббуси ҳуқуқидан фойдаланиб, матбуот тўғрисидаги қонун лойиҳасини парламентга тақдим этиши мумкин. Тез орада, деб таъкидлади П. Роман, мамлакат қонун чиқарувчи анжумани Руминияда мустақил телевидение барпо этиш зарурлиги тўғрисидаги масалани кўриб чиқади.

Бош министрнинг матбуот тўғрисида қонун қабул қилиш ҳақидаги таклифи учрашув иштирокчиларига турлича таъсир қилди. Уларнинг кўпчилиги ҳуқуқий давлатда бундай норматив ҳужжатнинг кераксизлигини таъкидлади. П. Роман яқин вақт ичида матбуот вакиллари ва конституцион ҳуқуқ соҳаси мутахассислари иштирокида шу масалани муҳокама этишни таклиф қилди.

ЯНГИ ҲУКУМАТ САЙЛАНДИ

СОФИЯ. Буюк халқ Болгариянинг янги ҳукуматини яширин овоз бериш йўли билан сайлади. Ҳукуматнинг таркибини БХР Министрлар Кенгашининг раиси А. Луканов таклиф қилди. Овоз беришда парламентнинг 400 депутатидан 219 киши қатнашди. Оппозиция намояндалари овоз беришда қатнашишдан бош тортдилар. Белчо Белчев, Георги Пирински ва Нора Ананиева БХР Министрлар Кенгаши раисининг ўринбосарлари этиб сайланди. Любен Гоцев ташқи ишлар вазири, Йордан Мутафчиев халқ мудофааси вазири этиб сайландилар.

Оппозициядаги демократик кучлар иттифоқи ва Болгария деҳқонлар халқ уюшмаси коалицион ҳукумат таркибига киришдан бош тортдилар, уларнинг депутатлари вазирлик лавозимларига кўрсатилган номзодлар муҳокамасини пайсалга солишга уриндилар. Янги ҳукуматнинг дастури йўқлиги, унинг таркиби тўлиқ эмаслиги асосий дастак қилиб кўрсатилди. Ҳукумат аввал сайланиши керак, Шундан кейин у жуда қисқа муддатда ўз дастурини ишлаб чиқиб, парламентга тақдим этади, деган гапни тушунириб беришга А. Луканов неча марталаб ҳаракат қилди. Шундай бўлса ҳам, сайлаш тартиб-қоидаси хусусида чиққан навбатдаги баҳслашувдан кейин демократик кучлар уюшмаси мувофиқлаштирувчи кенгашининг раиси П. Берон оппозициянинг иштирокисиз овоз беришни таклиф қилди.

Болгария социалистик партияси тарафдорларининг Болгария пойтахтида ўтказилган кўп минг кишилик митинг қатнашчилари А. Луканов таклиф қилган ҳукуматни қўллаб-қувватладилар. Биз мамлакатни бундан ортиқ ҳукуматсиз қолдира олмаймиз, деб таъкидлади митингда сўзга чиққан БСП Олий Кенгашининг раиси А. Лилов. Биз янги ҳукуматнинг инсоний тинчлик ва демократияга тинч ўтишни таъминлашидан, мамлакатимиз учун ҳаётий зарурат бўлган ислоҳотларни ўтказишидан умидвормиз, деди у.

ТИЛ БИЛИШ КЕРАК

БЕРН. Швейцария парламентининг аъзолари парталарга ўтириб, чет тилларни ўрганиш билан жиддий шуғулланишларига тўғри келади. Ҳар ҳолда улар камида немис, француз ва итальян тилларини яхши билишлари керак. Ретороман тили билан бир қаторда улар Швейцарияда расмий тил ҳисобланади. Давлат арбобларини ўқитишга тегишли маблағ ажратган мамлакат ҳукумати ана шундай қарорга келди.

Тилларни ўрганиш заруратини шу нарса тақозо этмоқдаки, Швейцария кўп тилли мамлакат бўлиб, парламент депутатлари қарор топган анъанага мувофиқ одатда она тилида сўзлайдилар. Лекин амалда парламент аъзоларининг ҳаммаси ҳам бир-бирини тушунавермайди. Уларнинг билимлари кўпинча ресторанда қовурилган картошкадан иборат машҳур миллий таом «решти»ни буюриш билан чекланади (таомнинг немисча номи шундай), она тилидан бошқа тилларда гаплаша олмайдиган кишиларни ҳам «решти» деб аташади.

Депутат камида уч тилни билиши керак, деб ҳисоблашади Швейцария социал-демократик партиясининг вакиллари. Тегишли таклифни шу партия вакиллари киритишди, уни ҳукумат қўллаб-қувватлади. Ўқитиш учун ажратилган давлат маблағи парламентнинг ҳар бир аъзоси хусусий муаллимда 20 соат дарс олиши учун етиши керак. Фақат ресторан хизматчилари билан муомала қилиш учун эмас, балки парламент ишида фаол иштирок этишга имкон берадиган даражада тилни ўрганиш учун 20 соатлик курс етарли деб ҳисобланмоқда.

СЎНГГИ СОАТДА

БУДАПЕШТ. **Бу ерда Венгрия парламенти конституция-ҳуқуқ комиссиясининг мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисда ҳукуматнинг «сиёсий масъулиятни аниқлаш комитети»ни тузиш тўғрисидаги таклифи конституцияга зид деб топилди.**

Парламент комиссиясида муҳокама қилиш учун юборилган ҳужжатда Венгриядаги ҳозирги мураккаб аҳвол учун собиқ партия, давлат ва хўжалик раҳбарларидан масъулият меъёрини аниқлаб берадиган махсус комитет тузиш таклиф қилинган эди. Шу комитет ўзининг иш тартибини ўзи белгилаши ва тегишли шахслар доирасини аниқлаб олиши лозим бўлур эди.

Парламент комиссиясининг аъзолари собиқ раҳбарларнинг сиёсий масъулиятини аниқлаш фақат давлат мажлисининг ҳуқуқ доирасига киради, деган фикрни якдиллик билан айтдилар.

Оппозициядаги партиялар вакилларининг фикрича, ҳукуматнинг ташаббусини қабул қилиш «алвасти излаш» сиёсатини қонунлаштириб, жамиятдаги муҳитни кескинлаштирган, қонунийликка риоя этилишига кафолат бермаган бўлур эди.

* * *

ВАРШАВА. **Варшавада Польшадаги ижтимоий турмушни бутунлай динийлаштиришга қарши норозилик намойиши бўлиб ўтди. Унинг ташкилотчилари—бир қанча ёшлар гуруҳларининг ва жамоат ташкилотларининг, шу жумладан Польша эркин фикрлаш жамиятининг аъзолари давлат мактабларида дин дарсини жорий қилиш тўғрисида маъмурларнинг қарори бекор этилишини талаб қилдилар. Улар ҳомиладорликни тўхтатишни тақиқлаш тўғрисидаги қонун лойиҳасига ҳам қарши чиқдилар. Черков ва диний доираларнинг тазйиқи билан ишлаб чиқилган мазкур ҳуқуқий ҳужжат парламентнинг баъзи комиссияларида маъқулланган эди. Унда тақиқ бузилган тақдирда икки йил муддатга қамаб қўйиш билан жазолаш кўзда тутилади.**

* * *

ПАРИЖ. **Эндр ва Луара департаментидаги Жуэ-ле-тур шаҳарчасида бош вазир Мишель Рокар раислигида социалистик партия раҳбарларининг семинари яширин тарзда ўтказилаётган эди. Мингдан ортиқ деҳқон семинар ўтказилаётган бинони қуршаб олди.**

Бу йил жуда қаттиқ қурғоқчиликдан энг кўп зарар кўрган шу департаментнинг деҳқонлари бош вазир келганлигидан фойдаланиб, унга ўз талабларини айтиш учун ҳукумат бошлиғи билан бевосита учрашишни истадилар.

М. Рокар улар билан мулоқот қилишдан бош тортди. Республика хавфсизлиги роталарининг 800 аскари билан 200 жандармчи деҳқонларнинг йўлини тўсди. Бундан ғазабланган деҳқонлар бинога кириш йўлларини тракторлар билан тўсиб қўйдилар. Семинар қатнашчиларининг бир қисми иккита вертолётда олиб кетилди. Давлат котиби Жорж Саррнинг машинаси оломон орасида юролмай қолганида, намойишчилар уни ағдариб ташладилар ва ёндириб юбордилар. Тартиб посбонлари кўзни ёшлантирувчи газ ишлатиб, намойишчиларни тарқатдилар.

* * *

ВАШИНГТОН. **Оқ уйда ва АҚШ конгрессида бюджет камомадини қисқартириш мақсадида пиво, тамаки маҳсулотлари ва зеб-зийнат буюмларига солинаётган солиқни ошириш тўғрисидаги масала муҳокама қилинмоқда.**

АП ахборот бошқармасининг хабар қилишича, маъмурият вакиллари ва конгресс иккала палатасининг раҳбарлари бюджет камомадини қисқартириш муаммосига иккала партиянинг ёндашувини ишлаб чиқиш мақсадида яширин учрашув ўтказмоқдалар. Улар солиқларни ошириш тўғрисида дастлабки аҳдлашувга эришдилар, шу йўл билан яқин беш йил ичида қўшимча равишда 59 миллиард доллар пул федерал хазинага тушади.

* * *

НЬЮ-ЙОРК. **Нуфузли «Форчун» журнали ўтказган савол-жавоб маълумотларига қараганда, Қўшма Штатлардаги ҳозирги аҳвол яхшидек туюлаётган бўлса ҳам, аммо Қўшма Штатларда иқтисодий таназзул бошланай деб турибди. АҚШдаги кўпчилик йирик корпорацияларнинг бошлиқлари шу фикрни айтмоқдалар.**

Одатга кўра, «Форжун» журналининг рўйхатига кирган 500 та энг йирик компаниянинг раҳбарлари шу тадқиқотда қатнашдилар. Улардан 71 фоизининг фикрича, Америка иқтисодиёти ҳозирнинг ўзидаёқ таназзул ҳолатида турибди ёки яқин ўн икки ойда шундай ҳолатга тушади. Бундан роса бир йил муқаддам мана шундай умидсизликка тушган кишилар қарийб икки баравар кам— 38 фоиз эди, деб таъкидлайди журнал. Ҳозирги вақтда «катта бизнес дарғалари»нинг 87 фоизи ўз корпорацияларининг келажак фаолиятини режалаштириш вақтида «таназзул тўғрисидаги гаплар»ни ҳисобга олаётганликларини айтмоқдалар.

(ТАСС).

ОЛИМЛАР ХУЛОСАСИ

ОТТАВА. Саскачеван вилоятидаги университет тадқиқотчилари сигарета чекиш эркакларга нисбатан аёлларнинг ўпкасини кучлироқ ва тезроқ шикастлашини аниқладилар. Доктор Ю Чен Канада врачлари қироллик коллежининг йиллик йиғилишида ана шу хулосалар ҳақида ахборот бериб, аниқланган фактлар ташвиш туғдираётганлигини, чунки чекувчилар қаторига аёллар тобора кўпроқ қўшилаётганлигини айтди. Ўпканинг эмфизема, бронхит, рак каби касалликлари чекиш билан боғлиқлиги кўпдан маълум.

Татқиқотчилар 25 ёшдан 59 ёшгача бўлган 1000 дан ортиқ эркак ва аёлни текшириш асосида шундай хулосага келдилар. Бундай текшириш Саскачеван вилоятининг қишлоқ районларидан бирида 1977 йилдаёқ бошланган эди.

Аёлларда ўпканинг шикастланиши жараёни нима учун тезроқ боришини мутахассислар ҳозирча изоҳлаб бера олмайдилар. Баъзи мутахассислар бунинг сабаби гармонал ёки генетик тусда бўлса керак, деб тахмин қилмоқдалар. Бошқалар эса аёллар ўпкасида ҳаво ўтадиган шохобчалар эркаклардагига нисбатан анча тор, шунинг учун ҳам ҳаво йўллари тезда тўсилиб қолади, деган фикрни айтмоқдалар.

Бир пиёла чой баҳона

Дам олиш саҳифаси

Совет турмуш тарзи

ҚОРАҚЎНҒИРОТЛИКЛАР АЯСИ

— Қишлоқ марказидаги шинам чойхонада шўх мусиқа, ўйноқи ашула янграйди.

— Ҳой, эгачи, қандай тантана бўлаяпти? — Дўкондан ул-бул харид қилган аёллардан бири иккинчисидан сўради.

— Солия аянинг тўйи бўлаётир. 70 ёшга тўлибдилар. Шу муносабат билан фарзандлари, невара-чеваралари муборакбод этишаяпти.

Ленин номли давлат хўжалигининг Қорақўнғирот қишлоғида яшовчи меҳнат ветерани, колхоз тузуми фаолларидан бири Солия Ҳожиеванинг 70 йиллик юбилейи катта тантанага айланди.

...Куй ва ашулалар бир-бирига уланди. Сўзга чиқиб, табрикловчиларнинг чеки йўқ. Давра тўрида табассум ила ўтирган Солия аянинг хаёлидан нелар кечаётган экан шу тобда? Балки саккиз яшаридаёқ далага кетмон кўтариб чиққан пайтларини ёки уруш йилларидаги фожиаларни эслаётгандир...

У — қишлоқнинг салкам 60 йиллик жонли тарихи. Дастлабки колхоз қачон тузилган, кимлар раис бўлган ёхуд Улуғ Ватан уруши йилларидаги қаҳатчилик, йўқчилик азоб-уқубатлари, сўнгги йиллардаги ўзгаришлар, хуллас, 60 йил мобайнида қишлоқ тарихига оид саволингиз бўлса, аяга мурожаат этаверинг. Оддий колхозчиликдан раис ўринбосаригача бўлган вазифаларни бажарган забардаст аёлларимиздан. Шунинг учун ҳам унинг номи Қорақўнғирот қишлоғи ёки Ленин номли давлат хўжалигидагина эмас, балки Булунғур районида ҳам кўпчиликка таниш. Ўз вақтида «раиснинг аёли» дея ном чиқарган эди. Бу айрим хўжалик раҳбарлари хотинига ўхшаб, қўлини совуқ сувга урмайдиганларга қиёс эмас.

— Солия ўз даврининг олов аёлларидан бири, — дейди унинг сафдоши Мусаввира Сайдашева. — Жонкуярлиги, тиниб-тинчимаслиги ҳақида соатлаб гапиришим мумкин. Колхозлаштириш, Улуғ Ватан уруши даврида фронт ортининг қаҳрамонлари сифатида Солия номини ҳурмат билан тилга оламан.

С. Ҳожиева салкам ярим асрлик меҳнат фаолияти мобайнида одамларга меҳр-муҳаббати, иззат-ҳурмати билан кўпчилик қалбидан жой олди. Қишлоқда, яқин атрофда у кишини танимайдиган одам йўқ. Ҳамма уни «хола», «ая», дея эъзозлайди.

Аянинг турмуш ўртоғи марҳум Норқул бобо узоқ йиллар колхозга раҳбарлик қилган. Солия ая ҳам турмуш ўртоғи билан ёнма-ён туриб, фаровонлик учун меҳнатини аямади. Шунингдек, етти фарзанд, тўрт ўғил, уч қизни тарбиялаб, вояга етказди.

Бугунги кунда Солия Ҳожиева пиру бадавлат, қутлибаракали оила соҳибаси, 20 га яқин невара-чеваранинг суюкли бувиси, ўғил-қизлар, куёвлар ардоғида.

Юқорида таъкидлаганимиздек, яқинда табаррук онахон 70 ёшга тўлди. Шу муносабат билан фарзандларию невара-чеваралари бамаслаҳат қозон осиб, элга ош беришга аҳд қилдилар. Бу қарор Ленин номли давлат хўжалиги маъмурияти, партия ва касаба уюшма ташкилотлари, хотин-қизлар кенгаши томонидан қўллаб-қувватланди. Қолаверса, бундай тадбир қишлоқ учун ўзига хос янгилик эди. Шу боис раҳбару мутасаддилар аянинг тўйини хўжалик марказидаги чойхонада нишонладилар.

Қ. ХАЛИЛОВ,
СССР Журналистлар уюшмаси аъзоси.

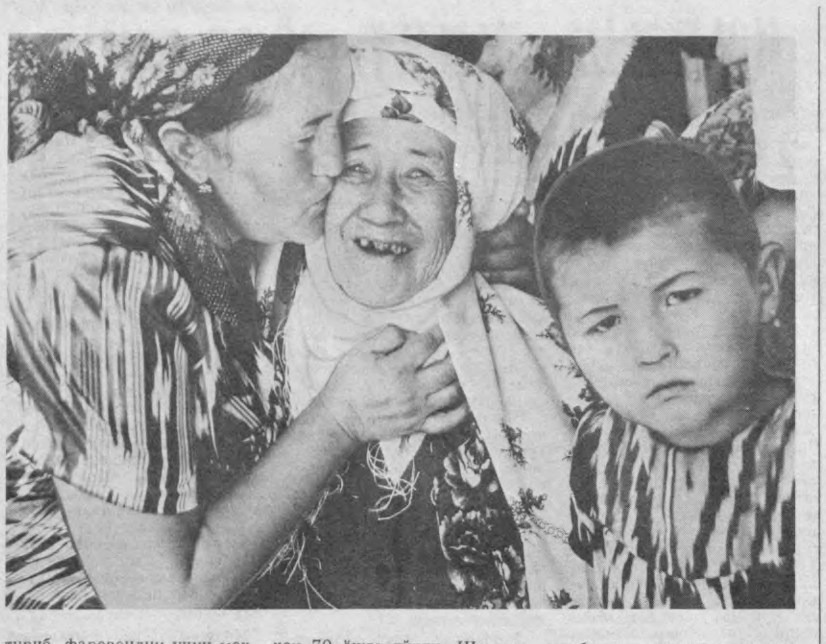

СУРАТДА: Солия ая Ҳожиева жигарбандлари оғушида.

Т. ДАВЛАТОВ олган сурат.

ҲОВЛИ ТЎЙЛАРИ

Қизилтепа районидаги Ленин номли колхозда меҳнаткашларнинг уй шароитларини яхшилашга алоҳида эътибор берилаяпти. Ўтган йил мобайнида ҳаммом, мактаб, чойхона ва бошқа маданий-маиший бинолар барпо этилди. Қисқа вақт ичида 24 та тўрт хонали турар жой қад кўтарди. Қишлоқда Варозин деб ном олган кўркам шаҳарча вужудга келди. Янги уйларнинг йигирматасига колхоз аъзоларидан Одил Ҳомидов, Амриддин Зайниддинов, Баҳодир Тилавов, Йўлдош Холов, Ихтиёр Қочдиев ва бошқалар кўчиб кириб, ҳовли тўйлари ўтказилди.

Қувончлиси — шаҳарча марказида замонавий боғча ҳам барпо этилди. Янги уйларга кўчиб ўтганлар деҳқончилик қилиш учун 10—12 сотих ерга ҳам эга бўлдилар.

— Хўжалигимиз меҳнаткашлари Жаҳон Сафаров раҳбарлик қилаётган хўжаликлараро механизациялашган 216-кўчма колонна қурувчиларидан беҳад миннатдордирлар, — дейди колхоз партия комитетининг котиби Ибодулла Муқимов. — Улар шинам бинолар қуришни давом эттирмоқдалар. Фақат варозинликлар эмас, балки бошқа қишлоқлар аҳолисига ҳам қурилиш соҳасидаги муаммоларни ҳал этишда кўмаклашаяпмиз.

Б. ЭГАМОВ.

Деҳқон ойномаси

МЕЗОН

21 сентябрда Қуёш Мезон буржига ўтди. Шу боис янги ой (тарози) шу ном билан аталади. Бунгача ўтган ойларни ёшларимиз учун яна бир бор эслатиб ўтамиз: **ҳамал, савр, жавзо, саратон, асад, сунбула.**

Мезон — тарози (бурж айни шундай шаклда) сўзи камида беш хил маънони билдиради: йиллик календарга асос қилиб олинган самодаги ўн икки буржнинг еттинчиси; ой номи; бу даврда кўкда учиб юрувчи момиқсимон толачалар; ўлчов асбоби; ниҳоят кўчма, яъни «Ҳар нарсанинг ўз мезони бор» деган мазмунда.

Ҳа:

● **Ҳар нарсанинг ўз мезони бор,**
Ҳар соҳанинг ўз интизоми.

25 сентябрда кузги кун-тун тенглиги рўй беради. Шу кундан бошлаб кеча узайишга тушади. Бу мезон охирига бориб икки соатни ташкил этади.

Сунбула ўзининг тиниқ суви билан ардоқли бўлса, мезон фараҳбахш шамоли ила ажралиб туради. Деҳқончиликда у куз ўртасидир. «Ҳамалдан сўнг қиш бўлмас, мезондан сўнг ёз», — дейишлари шундан. «Қирғияк шамоли» ибораси ҳам бу ойга хос хусусиятни кўрамиз. Бу гўзал қуш мезон шамолини икки қанотида олиб келар эмиш.

Лекин мезон мезонга ўхшамайди. Мана бу тўртлик ҳам ҳар сафар бошқача янграйди:

● **Далаларда энди кезар**
Шўх қирғияк шамоли.
Хирмонларда тиллоланар
Заргар кузнинг камоли.

Демак, айниқса пахтачиликда бир суръатга икки суръат қўшиладиган дамлар бу. Ирмоқлардан уммон пайдо бўлганидек, чаноқлардан хирмонлар юксалади энди:

● **Томчи томчига қўшилиб уммон бўлур,**
Чаноқ чаноққа қўшилиб хирмон.

Бир бош узум боғидан дарак берганидек, бир чаноқ ҳосил чўғидан далолатдир. Кўкламда экилган уруғнинг салмоғи энди билинади. Кўзага нима солинган бўлса, ундан шунинг бўйи келади-да!

● **Бир сиқим тупроқдан минг-минг гиёҳ унди, қаранг,**
Ҳар зироат ҳосили дурдона энди, қаранг.

Мезон офтобию шамолини еган олма, нок, нашватининг, қовуну тарвузнинг, узуму анорнинг шираси обдон қиёмига етади.

Азал-азалдан эл-юрту жондорлар ризқ-рўзи деҳқон зиммасига тушган:

● **Деҳқонки уруғ сочар,**
Ер ёрмоқ била ризқ йўлини очар.

(Алишер НАВОИЙ).

● **Жаҳоннинг шодлиги, боиси — деҳқон,**
У туфайли экинзор — боғу бўстон.
Бу касбдин оламда яхши не бордур,
Одамзот наслига бу касб ёдгордур.

(Носир ХИСРАВ).

Қуйидаги мисралар ҳам бугунги кунда деҳқон руҳиятини ҳар қачонгидан баланд кўтаради.

● **Омон бўл! Зафар қуч! Эй деҳқон аҳли!**
Сен-ла фахрланар жумла эл халқи.
Сендин эрур жаҳон фаровонлиги,
Сендин эрур олам ободонлиги.

(Абдулқосим ЛОҲУТИЙ).

Р. ЖУМАНИЁЗОВ.

ХИЗМАТДАН МИННАТДОРМИЗ

Бувайда ноҳиясида меҳнаткашларнинг кўнгилли ҳордиқ чиқаришларига катта эътибор берилаяпти. Бир миллион сўм маблағ сарфлаб бунёд этилган муҳташам маданият саройи, 800 томошабинга мўлжалланган «Ёшлик» кинотеатри, истироҳат боғи ва сунъий кўл фикримизнинг яққол далилидир. Бу ўз навбатида маиший хизмат ходимлари зиммасига ҳам катта масъулият юкламоқда.

Район кино ташвиқоти ходимлари ярим йиллик режани ошириб (116 фоиз) бажардилар. Аҳолига 78 минг 400 сўмлик хизмат кўрсатилди.

— Кейинги йилларда томошабинлар сони озаётгани ташвишли ҳолдир, — дейди кинолаштириш бўлими директори Муҳаммадали Бобожонов. — Телевидение ва матбуот ўз ишини қайта қуриши туфайли тобора халқ ичига кириб, оммавийликка эришмоқда. Лекин кино санъатининг имкониятлари катта. Улардан самарали фойдаланилгандагина иш олға силжийди. Ташкилотимиз биринчи галда тарғибот-ташвиқот ишларини кучайтирмоқда. Тошкент шаҳридан 2 минг сўмлик кўргазма йиғмаси келтирмоқчимиз. Шунингдек ҳар бир кинотеатрда яхна ичимликлар билан савдо қилувчи дўконлар очишга ҳаракат қилаяпмиз. Ходимларимиз ўртасида инженер Ноил Турдиев, катта киномеханиклар Маҳмуджон Камолов, Обиджон Шаропов, Ваҳобжон Умрзоқов, Аюбжон Еттибоев, назоратчи Раънохон Деҳқонова фидокорона меҳнатлари билан бошқаларга намуна бўлмоқдалар.

О. ҚОДИРХЎЖАЕВА,
2-ўрта мактабнинг она тили ва адабиёти ўқитувчиси.

СЕРЖИЛО ТАСВИР УСТАСИ

СУРАТДА: А. Икромжонов устахонада.

Р. ШАГАЕВ олган сурат. (ЎзТАГ).

СССР Рассомлар уюшмасининг аъзоси Акмалжон Икромжонов асарлари томошабинларни бефарқ қолдирмайди, уларни бошқа мусаввирларнинг чизган расмлари билан адаштириш ҳам мумкин эмас.

«Ўзгалар изтиробини кўрганимда хотиржам қараб туролмайман». — Бу сўзларни мусаввир ижодий фаолиятининг моҳиятини акс эттирувчи мезон деса бўлади. Афғон тупроғида бахти қаро бўлган мажруҳ йигитлар тақдири, Арманистон ва Тожикистондаги табиий офатлар, Орол денгизининг фожиаси, миллатлараро муносабатлардаги шафқатсизликлар — рассом чизган энг кучли, долзарб асарларнинг мавзу доираси шулар билангина чекланмайди.

Акмалжон 1952 йилда Тошкентда туғилган. Расм чизишга мойиллик унда барвақт уйғонди. Ўрта мактабни битириб, П. П. Беньков номидаги жумҳурият рассомлар билим юртининг рангтасвир бўлимида таҳсил ола бошлади.

Унинг устозлардан омади бор экан. Ажойиб портрет устаси, Ўзбекистон халқ рассоми Абдулҳақ Абдуллаевга шогирд бўлиш Акмалжон учун катта бахт эди. Устод ишини кузатаркан, инсон руҳиятига кириб бориш нақадар машаққатли иш эканини идрок этди. Яна бир бетакрор санъаткор — Чингиз Аҳмаровдан эса ранг танлаш сирларини ўрганди.

Лекин у ҳеч қачон устозларига тақлид қилмади, балки улардан ижодга ҳалол муносабатда бўлиш сабоғини олди.

Сўнгра Акмал Ленинграддаги И. Е. Репин номли рангтасвир, ҳайкалтарошлик ва меъморчилик институтида ўқишни давом эттирди. Мамлакатимизнинг энг яхши олий ўқув юртларидан бири бўлмиш бу билим даргоҳини «аъло» баҳо билан битирган А. Икромжонов СССР Бадиий академиясининг Тошкентдаги Совет Иттифоқи халқ рассоми Раҳим Аҳмедов раҳбарлик қилаётган ижодий устахонасига ишга таклиф этилди.

Бу ерда Акмалжон замондошларимиз портретларининг катта галереясини яратишга киришди: биринчи класс ҳарбий учувчи Булатов, хоразмлик машҳур пахтакор Раҳимов, мусаввирлар Чингиз Аҳмаров ва Баҳодир Жалолов, халқимизнинг севимли артисти Ғани Аъзамов, бастакор Мирхалил Маҳмудов ва бошқаларнинг расмлари шулар жумласидандир.

Жумҳурият бўйлаб қилинган саёҳат, айниқса Сурхондарё сафари унинг ранглар оламига бўлган қизиқишини янада оширди. Натижада у замин заҳматкашларига бағишланган тасвирлар мажмуасини яратишга муваффақ бўлди.

Оддий кишилар тақдири уни ҳамиша тўлқинлантириб келади. Чунки Акмалжон ишчи оиласида ўсиб камол топган, уларнинг турмушини, машаққатли меҳнати қадрини яхши билади.

Оддий кишилар тақдири уни ҳамиша тўлқинлантириб келади. Чунки Акмалжон ишчи оиласида ўсиб камол топган, уларнинг турмушини, машаққатли меҳнати қадрини яхши билади.

Ҳозир А. Икромжонов янги режаларни амалга ошириш тараддудида. Айниқса, мозий мавзуи устида кўп ишлаяпти.

Акмалжон — кўплаб Бутуниттифоқ ва жумҳурият кўргазмаларининг қатнашчиси, асарлари Мўғулистон ва Германия Федератив Республикаси, Испания ва Ҳиндистон, Югославия ва Чехословакия сингари хорижий мамлакатларда намойиш қилинган. Шу йил бошида унинг биринчи шахсий кўргазмаси жумҳурият Кино уйида томошабинлар олқишига сазовор бўлди.

А. Икромжонов чизган расмга синчиклаб қарар экансиз, у худди енгил ва содда, бир нафасда ишланганга ўхшайди. Ҳақиқий санъаткорнинг ўзига хос хусусияти ҳам мана шунда. Келажакда у бизни янгидан-янги асарлари билан хурсанд қилишига ишончимиз комил.

О. НОДИРОВ.

ЎҚИНГ, ҚИЗИҚ!

МАЙМУНЛАР ҚОБИЛИЯТИ

Маълум бўлишича, маймунлар одамларга нисбатан кўплаб «ақлий» қобилиятларга эга эканлар. Японияниинг Киото шаҳар дорилфунуни мутахассислари шундай хулосага келишди. Ойнаи жаҳонда шимпанзега таниш одамлар суратлари тўнтарилиб кўрсатилгани намойиш этилди. Уларни тўғри ҳолга келтириб кўрсатиш ва тўғри жавоб бериш учун маймунга бор-йўғи бир сонияга яқин вақт кифоя қилди. Бундай тез билиш хосияти одамга хос эмас.

Олимларнинг ҳисоблашларича, дарахтлар устида тез ва чаққон ҳаракат қилиш одати маймунларда ана шундай қобилиятлар шаклланишига имкон бераркан.

БЎСА НИМА?

Далининг таърифлашича, бўса севги, дўстлик, иззат-икромни ифода этиб, лабларнинг бир-бирига бир бора сал тегишидир. Айни пайтда бу ҳис-туйғуни билдириш аломати ҳам. Польша олимлари одатдаги ўпишиш пайтида лабларнинг ўн иккита мускули ишлашини аниқлаганлар. «Кучлироқ» бўса олиш чоғида эса тилнинг яна ўн еттита мускули «ишга тушаркан». Ана шу лаҳзаларда 12 калория сарф бўлиб, ўзга одамга 250 тага яқин бактерия ва бир қанча вируслар ўтар экан.

Ҳар бир қучоқлашиш юрак уришини икки ҳисса кўпайтириб, умрни уч дақиқа қисқартирар экан.

Овчи бурчаги

ЁДИНГИЗДА БЎЛСИНКИ...

Балиқчи — топқир ва ишбилармон киши. У кўпни кўрган, бошидан иссиқ-совуқ кунларни кечирган. Уйлаб топган бирор нарсаси, янгиликни тажрибадан ўтказишни канда қилмайди. Шу боис мумкин бўлмаган, кутилмаган ерларда ҳам муваффақиятга эришади. Уларнинг ҳар бир иши, тажрибаси ёшлар учун ибратли. Ҳаваскорлар олдида кутилмаганда жумбоқлар, балиқ овига доир саволлар кўндаланг бўлади. Мана, уларга тажрибакор кишиларнинг маслаҳатлари.

Баъзан кун исиб кетиб, ушланган балиқларни халтача ёки яшикда уйга олиб кетиш имкони бўлмай қолиши мумкин. Бундай ҳолларга йўл қўймаслик учун ўзинг билан бирга челак олишни унутма. Ов жойига борганда уни сувга тўлдириб, пича туз солиб қўй. Қармоққа илинган балиқлар челакка ташланади. Кун кеч киргунча улар тузланиб қолади, айнимайди. Уйга қайтгач, қайнатиб ёки қовуриб пиширишдан олдин балиқлар сувга енгил чайилади.

Баъзан ёмон сақланиши оқибатида асбоблар бузилиши мумкин. Масалан, бамбук қармоқларда тешикчалар пайдо бўлади, ойна пластикли асбобларнинг металл халқачаларини занг босади. Бунинг олдини олай десанг, қармоқни лойдан яхшилаб тозала, арт, сўнгра сувга чидамли мой сурт-да, қуруқ жойда сақла.

Киришиб, калтайган қармоқ иплари резинка тешигидан ўтказилса, қайта чўзилиб узаяди. Иплар ғалтакка ўралганда қат-қат бўлиб қолади. Уларни ёзиш учун барабанни ёпиб, сувга ташлаш керак. Ушанда иплар бироз шишади. Сўнгра уларни тортсангиз, ёзилиши осонлашади.

Агар бир жойда узоқ вақт ов қилишга тўғри келиб қолса, у ерни ўтлардан, хас-чўплардан тозалашни унутма. Бу бирор нарсага илиниб йиқилишнинг олдини олади.

М. МАҲМУТОВ.

Китоб жавонингизга

«УЧ ИЛДИЗ»

«Қорақалпоғистон» нашриёти босиб чиқарган янги китоб шундай деб аталади. Унда Туркманистон ССРнинг Тошҳовуз, Ўзбекистон ССРнинг Хоразм вилоятларида, Қорақалпоғистон АССРда яшаб, ижод қилувчи шоирлар ва ёзувчиларнинг энг яхши асарлари жамланган. Китоб икки қўшни — Қорақалпоғистон ва Хоразм меҳнаткашларининг маданият кунларига бағишланган.

«Уч илдиз» айни чоғда мухтор жумҳурият билан икки қўшни вилоят ёзувчилар ташкилотларининг ҳамкорликда олиб борган ишлари самараси ҳамдир. Бадиий сўз усталарининг турли миллат вакиллари ўртасидаги дўстлик ва қардошликни мадҳ этувчи 85 асари тўпламга киргани ҳам буни яққол кўрсатиб турибди. Холмирза Оймирзаев, Бедил, Раҳим Бекниёз, Ганжа Ражабов, Бибисора Отаева, Гўзал Нуралиева, Кўкабой Илёсов шеърлари бунинг далилидир.

Китобда насрга ҳам муносиб ўрин берилган. Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти соҳиби Эркин Самандаровнинг «Соҳилини йўқотган дарё» романидан парчалар, Қурбоназар Ўрозқулиевнинг «Кўча фожиаси» ҳажвияси, Сапарбой Солиевнинг «Сарсонлик» новелласи ва бошқа бадиий асарлар ўрин олган.

Қардош халқлар ижодкорларининг насрий ва назмий асарларини мухтор жумҳуриятнинг таниқли ҳамда ёш ёзувчилари, шоирлари қорақалпоқ тилига ўгирганлар.

СПОРТ АХБОРОТИ

ХОККЕЙ

Мамлакат чемпионатининг олий лигасида Москва армиячилари якка пешқадамлик қилишаяпти. МАСК шу кунгача бўлган олти учрашувнинг бештасида ғалаба қозонди. Фақат бир ўйинда дуранг натижага эришди. Ҳозирда армиячилар тўққиз очко тўплаган ҳолда ўйинлар жадвалининг биринчи поғонасини эгаллаб туришибди.

Ўтган турда МАСК «Спартак» командаси билан куч синашди. Армиячилар айниқса биринчи бўлимда ўзларини кўрсатиб, рақиблари дарвозасига тўртта шайба йўлладилар. Умуман матч якунида 6:4 ҳисобида ғолиб чиқдилар.

Бошқа учрашувлар ҳам қизиқарли ўтиб, қуйидаги натижалар қайд этилди: «Динамо» (Москва) — «Крылья Советов» (Москва) — 7:2, «Химик» (Воскресенск) — «Динамо» (Рига) — 6:3, АСК (Ленинград) — «Автомобилист» (Свердловск) — 6:1, «Этиль» (Қозон) — «Торпедо» (Нижний Новгород) — 5:4.

Ўйинлар жадвали

	Ў	Ш	О
МАСК	6	29-16	11
«Динамо» (М)	5	33-14	8
«Крылья Советов»	5	17-14	8
«Спартак»	6	22-14	7
«Трактор»	5	17-7	7
«Химик»	6	20-21	7
«Торпедо» НН	5	14-14	6
«Динамо» Мн	6	18-20	6
«Торпедо» Я	5	16-17	5
«Динамо» Р	6	19-17	4
«Сокол»	5	19-17	4
АСК	6	15-24	3
«Этиль»	6	15-27	3
«Автомобилист»	6	44-28	3
«Торпедо» У-К	6	17-35	2

ШАХМАТ

Тилбургда йирик халқаро мусобақа давом этмоқда. Шу кунга қадар ўн тур баҳслари ортда қолди. Иккинчи даврада Василий Иванчук ва Гата Камский илк бор мағлубиятга учрадилар. Ульф Андерссон эса дастлабки ғалабани қўлга киритди.

Мусобақада 7 очко тўплаган АҚШлик Камский пешқадамлик қилаётир. Англиялик Шорт ҳисобида 6 очко бор. 5,5 очко тўплаган мамлакатимиз вакили Василий Иванчук учинчи ўринни эгаллаб турибди.

Иштирокчилар яна тўрттадан учрашув ўтказишгач турнир ниҳоясига етади.

ШАШКА

Халқаро шашка бўйича биллур соврин — СССР кубоги учун ўтказилган мусобақа якунланди. Илк бор бундай турнирда гроссмейстерлар иштирок этмадилар. Команда ҳисобида Украина шашкачилари зафар қучиб, кубок соҳиби бўлдилар. Литваликлар иккинчи, Россия терма командаси шашкачилари учинчи ўринни банд этдилар.

ВОЛЕЙБОЛ

СССР терма командаси АҚШ бўйлаб ўтказган сафарини якунлади. Волейболчи йигитларимиз дастлабки учрашувни 0:3 ҳисобида бой бердилар. Кейин эса АҚШ терма командасини уч маротаба (3:0, 3:1, 3:1) мағлубиятга учратдилар.

Митти ҳажвия

СОВРИН

Ижтимоий тадқиқотлар билан шуғулланувчи махсус комиссия ўзининг ҳар ўн йилда бир марта бериладиган махсус «Сарихтирочи» совринини ҳеч иккиланмасдан қуйидагиларга беришга қарор қилди:

1. Бободеҳқон Меҳнаткаш ўғли БАРДОШЛИЕВга. Қишлоқда яшашига қарамай томорқаси йўқлиги важидан уйлар томида помидор, қовоқ, ковун ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш борасидаги тажрибалари ҳамда тавсиялари учун.

2. Устаси фаранг Вайсақиевич ВАЪДАБОЗОВга. Каравотларни худди казармалардаги сингари устма-уст қўйиш натижасида мавжуд шифохонаю туғруқхоналарда ўринлар сонини кескин ошириш борасидаги оҳори тўкилмаган йўл-йўриқлари учун.

3. Нозикой НИМЖОН ҚИЗУга. Узоқ вақт гўшт, ёғ кўрмаган қозонни занглатмай сақлашдаги улкан хизматлари учун.

4. Лоқайдбой Беғам ўғли БЕПАРВОЕВга. Тилсиз ёв ўз ишини бажариб бўлгандан кейингина ёнғин чиққан жойга етиб келишдаги чаққонлиги учун.

ИЛОВА: Чойга кетадиган сув Оролга дармон бўлсин деган ниятда комиссия аъзолари совринларни топшириш маросимида қатнашишни ўзларига эп билишмади.

Шариф ШЕРРИЕВ,
Қоракўл райони.

Муҳаррир ўринбосари
Н. ЁҚУБОВ.

Д. 1267.
Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12